



VALTIOVARAINMINISTERIÖ

# Eurooppa 2020 -strategia

Suomen kansallinen uudistusohjelma,  
kevät 2018

Valtiovarainministeriön julkaisu – 10a/2018



Talousnäkömät



Valtiovarainministeriön julkaisu 10a/2018

## Eurooppa 2020 -strategia

Suomen kansallinen uudistusohjelma  
kevät 2018

Valtiovarainministeriö

ISBN:978-952-251-938-2

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö / Tietotuki- ja julkaisuyksikkö

Helsinki 2018

## Kuvailulehti

<b>Julkaisija</b>	Valtiovarainministeriö	Huhtikuu 2018	
<b>Tekijät</b>	Valtiovarainministeriö, kansantalousosasto		
<b>Julkaisun nimi</b>	Eurooppa 2020 -strategia, Suomen kansallinen uudistusohjelma, kevät 2018		
<b>Julkaisusarjan nimi ja numero</b>	Valtiovarainministeriön julkaisu 10a/2018		
<b>Diaari/hankenumero</b>		<b>Teema</b>	Talousnäkömät
<b>ISBN PDF</b>	978-952-251-938-2	<b>ISSN PDF</b>	1797-9714
<b>URN-osoite</b>	<a href="http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-251-938-2">http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-251-938-2</a>		
<b>Sivumäärä</b>	41	<b>Kieli</b>	suomi
<b>Asiasanat</b>	EU, talouspolitiikka, työllisyys, tutkimus- ja kehitys, ilmasto, koulutus, köyhyys		
<b>Tiivistelmä</b>	<p>Eurooppa-neuvosto hyväksyi vuonna 2010 kasvu- ja työllisyysstrategian. Vuoteen 2020 ulottuvan Eurooppa 2020 -strategian visiona on älykäs, kestävä ja osallistava kasvu. Strategiassa asetetaan koko EU:ta koskevat tavoitteet työllisyydelle, tutkimus- ja kehitysmenoille, ilmastotoimille, koulutukselle ja köyhyyden poistamiselle. Jokainen jäsenvaltio asettaa vastaavat kansalliset tavoitteet.</p> <p>Suomen kansallisena tavoitteena on nostaa 20–64-vuotiaiden työllisyysaste 78 prosenttiin, käyttää tutkimus- ja kehitysmenoihin 4 % bruttokansantuotteesta, saavuttaa EU:ssa sovitut ilmasto- ja energiatavoitteet, pitää korkeakoulututkinon suorittaneiden 30–34-vuotiaiden osuus 42 prosentissa, pienentää 18–24-vuotiaiden koulutuksen varhain päättäneiden osuus 8 prosenttiin sekä vähentää köyhyys- ja syrjäytymisriskissä olevien määrää.</p> <p>Euroopan Unionin Neuvosto hyväksyy kaikille jäsenvaltioille suosituksia, joilla pyritään ohjaamaan kansallista päätöksentekoa kasvua ja työllisyyttä tukevaksi. Suomelle vuonna 2017 annetut suositukset liittyvät julkisen talouden kestävyteen, sosiaali- ja terveystalouden kustannustehokkuuden parantamiseen, palkkojen kytkemiseen paremmin tuottavuuden kehitykseen, aktiiviseen työvoimapolitiikkaan, työnteon kannusteiden parantamiseen sekä sääntelyn purkamiseen kilpailun lisäämiseksi palveluilla ja investointien edistämiseksi.</p> <p>Hallitus antaa nyt kymmenennen kansallisen Eurooppa 2020 -ohjelman. Ohjelmassa kuvataan, mihin toimiin hallitus on ryhtynyt kansallisten tavoitteiden saavuttamiseksi ja miten EU:n antamiin suosituksiin on reagoitu. Ohjelmassa annetut tiedot mahdollistavat Suomen tilanteen yksityiskohtaisen tarkastelun EU:n tasolla.</p>		
<b>Kustantaja</b>	Valtiovarainministeriö		
<b>Julkaisun myynti/ jakaja</b>	Sähköinen versio: <a href="http://julkaisut.valtioneuvosto.fi">julkaisut.valtioneuvosto.fi</a> Julkaisumyynti: <a href="http://julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi">julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi</a>		

## Presentationsblad

<b>Utgivare</b>	Finansministeriet	April 2018	
<b>Författare</b>	Finansministeriet, ekonomiska avdelningen		
<b>Publikationens titel</b>	Europa 2020 -strategin, Finlands nationella reformprogram, våren 2018		
<b>Publikationsseriens namn och nummer</b>	Finansministeriets publikationer 10a/2018		
<b>Diarie-/ projektnummer</b>		<b>Tema</b>	Ekonomiska utsikter
<b>ISBN PDF</b>	978-952-251-938-2	<b>ISSN PDF</b>	1797-9714
<b>URN-adress</b>	<a href="http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-251-938-2">http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-251-938-2</a>		
<b>Sidantal</b>	41	<b>Språk</b>	finska
<b>Nyckelord</b>	EU, finanspolitiken, sysselsättning, forsknings- och utveckling, klimat, utbildning, fattigdom		
<p>Europeiska rådet antog en tillväxt- och sysselsättningsstrategi år 2010. Visionen i Europa 2020 -strategin, som sträcker sig till år 2020, är smart och hållbar tillväxt för alla. I strategin fastställs mål för hela EU när det gäller sysselsättning, forsknings- och utvecklingsutgifter, klimatåtgärder, utbildning och fattigdomsbekämpning. Varje medlemsland fastställer sina egna nationella mål inom dessa områden.</p> <p>Finlands nationella mål är att höja sysselsättningsgraden bland 20–64-åringar till 78 procent, att använda 4 procent av BNP till forsknings- och utvecklingsutgifter, att uppnå de inom EU överenskomna klimat- och energimålen, att hålla andelen 30–34-åringar med högskoleexamen på 42 procent, att minska andelen 18–24-åringar som avbryter studierna i förtid till 8 procent samt att minska antalet personer som riskerar fattigdom och utanförskap.</p> <p>Europeiska unionens råd antar rekommendationer för samtliga medlemsländer i syfte att styra det nationella beslutsfattandet i en riktning som främjar tillväxt och sysselsättning. Rekommendationerna för Finland 2017 handlar om att se till att den offentliga ekonomin är hållbar, att förbättra social- och hälsojämsternas kostnadseffektivitet, att bättre anpassa lönerna till produktivitetsutvecklingen, att föra en aktiv arbetsmarknadspolitik, att förbättra incitamenten för att arbeta samt att utveckla reglering för att öka konkurrensen i tjänstesektorn och främja investeringar.</p> <p>Regeringen tillkännager nu det tionde nationella reformprogrammet för Europa 2020. I programmet redogörs för de åtgärder som regeringen har vidtagit för att uppnå de nationella målen och för hur EU:s rekommendationer har tagits i beaktande. Uppgifterna i programmet möjliggör en detaljerad granskning av läget i Finland på EU-nivå.</p>			
<b>Förläggare</b>	Finansministeriet		
<b>Beställningar/distribution</b>	Elektronisk version: <a href="http://julkaisut.valtioneuvosto.fi">julkaisut.valtioneuvosto.fi</a> Beställningar: <a href="http://julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi">julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi</a>		

## Description sheet

<b>Published by</b>	Ministry of Finance	April 2018	
<b>Authors</b>	Ministry of Finance, Economics Department		
<b>Title of publication</b>	Europe 2020 Strategy , Finland's National Reform Programme, Spring 2018		
<b>Series and publication number</b>	Ministry of Finance publications 10a/2018		
<b>Register number</b>		<b>Subject</b>	Economic Prospects
<b>ISBN PDF</b>	978-952-251-938-2	<b>ISSN (PDF)</b>	1797-9714
<b>Website address (URN)</b>	<a href="http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-251-938-2">http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-251-938-2</a>		
<b>Pages</b>	41	<b>Language</b>	Finnish
<b>Keywords</b>	EU, economic policy, employment, research and development, climate, education, poverty		
<p>The European Council adopted a Strategy for Growth and Employment in 2010. The vision of the Europe 2020 Strategy, which extends to 2020, is smart, sustainable and inclusive economic growth. The strategy sets EU-wide targets for employment, research and development expenditure, climate measures, education and reducing poverty. Each Member State sets its own national targets in accordance with the programme.</p> <p>As part of its national targets, Finland aims to raise the employment rate of 20–64 year-olds to 78%, spend a minimum of 4% of GDP on R&amp;D, achieve the climate and energy targets agreed in the EU, maintain the proportion of</p> <p>30–34 year-olds having completed tertiary-level education at 42%, reduce the proportion of 18–24 year-old early school leavers to 8%, and reduce the number of people living at risk of poverty and social exclusion.</p> <p>The European Council adopts for all Member States recommendations aimed at guiding national decision-making so that it supports growth and employment. The focus in the recommendations issued to Finland in 2017 is on ensuring the sustainability of general government finances, improving the cost-effectiveness of social and health care services, establishing a closer linkage between wages and productivity, pursuing an active labour market policy, providing stronger incentives for work, and introducing deregulation aimed at increasing competition in the service sector and encouraging investments.</p> <p>The Government is now presenting the tenth Europe 2020 National Reform Programme. The programme describes the measures that the Government has initiated to achieve the national targets and how Finland has reacted to the recommendations issued by the EU. The information provided in the programme will serve as a basis for a more detailed examination of Finland's situation at the EU level.</p>			
<b>Publisher</b>	Ministry of Finance		
<b>Publication sales/ Distributed by</b>	Online version: <a href="http://julkaisut.valtioneuvosto.fi">julkaisut.valtioneuvosto.fi</a> Publication sales: <a href="http://julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi">julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi</a>		

## Sisältö

<b>1</b>	<b>Johdanto</b> .....	7
<b>2</b>	<b>Makrotalouden tilanne ja skenaario</b> .....	9
2.1	Makrotalouden näkymät ohjelmakaudella .....	9
2.2	Rakenneuudistusten makrotaloudelliset vaikutukset .....	11
<b>3</b>	<b>Maakohtaisten suositusten täytäntöönpano</b> .....	12
3.1	Julkisen talouden pitkän aikavälin kestävyys .....	12
3.2	Työmarkkinat.....	13
3.3	Kilpailu, sääntely ja investoinnit.....	20
3.4	Kotitalouksien velkaantuminen ja makrovakauseräpolitiikka.....	24
<b>4</b>	<b>Edistyminen Eurooppa 2020 -strategian mukaisten kansallisten tavoitteiden saavuttamisessa</b> .....	26
4.1	Työllisyystavoite.....	27
4.2	Tutkimus- ja kehitystavoite.....	28
4.3	Ilmasto- ja energiatavoite.....	30
4.4	Koulutustavoite.....	33
4.5	Köyhyydentorjuntatavoite.....	35
<b>5</b>	<b>EU-rahastot</b> .....	37
<b>6</b>	<b>Institutionaaliset asiat ja sidosryhmien osallistuminen</b> .....	40
6.1	Kansallisen uudistusohjelman valmistelu ja sidosryhmien osallistuminen .....	40
6.2	Sidosryhmien osallistuminen keskeisten uudistushankkeiden valmisteluun ...	41



# 1 Johdanto

Suomen talouden toipuminen pitkään jatkuneesta matalasuhdanteesta jatkui nopeana myös v. 2017. Talouden kasvunäkymät ovat positiivisia myös tulevina vuosina, joskin kasvun odotetaan hieman tasaantuvan.

Pääministeri Juha Sipilän hallituksen talouspolitiikan keskiössä ovat kilpailukyky, työllisyys ja julkinen palvelutuotanto. Hallituksen talouspolitiikan tavoitteena on julkisen talouden velkaantumisen taittaminen ja kestävyysvajeen kattaminen säästöin sekä kasvua tukevin ja julkista palvelutuotantoa tehostavin toimin.

Jo päätetyt välittömät sopeutustoimet vahvistavat julkista taloutta suunnitellusti 4 mrd. eurolla, jotka yhdessä talouden kasvun kanssa ovat supistaneet julkisen talouden alijäämää merkittävästi viimeisen kolmen vuoden aikana, myös julkisen velan BKT-suhde on kääntynyt laskuun. Loput kestävyysvajeen umpeen kuromisesta on tarkoitus kattaa julkista taloutta vahvistavien ja työllisyyttä lisäävien rakenneuudistusten kautta.

Hallitus tavoittelee 72 prosentin työllisyysastetta hallituskauden loppuun mennessä. Parantunut taloustilanne sekä useat työmarkkinuudistukset ovat siivittäneet työllisyyden nopeaan kasvuun. Työllisyysaste on kivunnut jo yli 71 prosentin, joten hallituksen tavoite on saavuttavissa v. 2019.

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen (nk. Sote-uudistus) valmistelu etenee suunnitellusti (luku 3.1). Hallitus on jättänyt korjatun esityksen Sote-uudistuksesta kokonaisuudessaan eduskunnan käsiteltäväksi. Lakipaketista on tarkoitus päättää kevään 2018 aikana ennen eduskunnan kesätaukoa ja uudistuksen on tarkoitus astua voimaan v. 2020. Sote-uudistuksella tavoitellaan 3 mrd. euron säästöjä sosiaali- ja terveystoimien vuoden 2030 loppuun mennessä.

Hallitus on edennyt merkittävästi työmarkkinuudistusten osalta. Työhaun kannusteita on lisätty ns. aktiivimallilla sekä sallimalla väliaikainen opiskelu ja yrittäminen työttömyysturvalla. Lisäksi varhaiskasvatusmaksuja on alennettu pieni- ja keksituloisilta työntekijöiden kan-

nustimien parantamiseksi. Kuten luvussa 3.2. kuvataan, aktiivisia työvoimapolitiittisia toimia on kohdistettu erityisesti nuoriin ja maahanmuuttajiin.

Palkkojen kytkeä tuottavuuskehitykseen on parantunut, kun palkanmuodostus on siirtynyt vuoden 2017–2018 neuvottelukierroksella liitovetoiseen malliin, jossa vientialat ovat määrittäneet palkankorotusvaran. Kotimaista sektoria edustavat liitot ovat seuranneet tarkasti vientialojen palkkaratkaisuja ja kilpailukyvyä arvioidaankin jatkavan kohenemistä sovittujen palkkaratkaisujen ansiosta.

Kilpailun edistämisessä on otettu mittavia edistysaskeleita (luku 3.3.). Vähittäiskaupan sääntelyä on purettu ja liikennemarkkinoita avattu mm. uudella liikennepalvelulla. Lisäksi investointien ja innovaatioiden tukemiseksi on perustettu uusi Business Finland, joka kokoaa yhteen julkisen innovaatorahoituksen ja luo alustan yritysten ja tutkimuslaitosten paremmalle yhteistyölle.

Makrovakaupolitiikan avulla on pyritty hillitsemään pankkien luotonantoa ja sitä kautta yksityistä velkaantumiskehitystä (luku 3.4.). Asuntolainoille on asetettu enimmäisluototussuhde eli ns. lainakatto. Lisäksi hallitus on täydentänyt makrovakaupvälaineistöä ns. järjestelmäriskipuskurilla ja asuntolainan korkojen verovähennysoikeutta on rajoitettu.

Suomi on edennyt EU2020 -ohjelman tavoitteiden osalta, ja on jo saavuttanut uusiutuvaa energiaa ja koulutusta koskevat tavoitteet. Päästökaupan ulkopuolisen sektorin päästöt kuitenkin kasvoivat v. 2016 johtuen etenkin liikenteen päästöjen lisääntymisestä. Köyhyyttä ja työllisyyttä mittaavissa tavoitteissa ollaan matkalla kohti vuodelle 2020 määriteltä tavoitetasoa. T&K-investointien määrä laskee merkittävästi pitkittyneen taantuman aikana, eikä vuoden 2020 tavoitetta T&K-menojen 4 prosentin BKT-osuudesta tullaan todennäköisesti saavuttamaan lukuisista politiikkatoimista huolimatta.

## 2 Makrotalouden tilanne ja skenaario

### 2.1 Makrotalouden näkymät ohjelmakaudella

Suomen kansantalous jatkoi kasvuaan v. 2017. Tilastokeskuksen ennakkotietojen perusteella talous kasvoi 2,6 %. Vauhdikkaiden vuosien jälkeen Suomen talouden kasvu hidastuu kahden prosentin tuntumaan ennustejaksolla. Lähivuosina taloutta tukevat sekä ulkomaankauppa että kotimainen kysyntä. Viennin kasvu tasoittuu maailmankaupan kasvun mukaiseksi ja nettoviennin kasvua tukeva vaikutus pienenee. Kotitalouksien kulutusky-syntää rajoittaa reaalisten käytettävissä olevien tulojen hidastuva kasvu. Myös yksityisten investointien kasvu hidastuu, mutta investointiaste nousee hyvin korkeaksi.

Vuosina 2018 ja 2019 palkkojen nousu kiihtyy. Yksikkötyökustannukset nousevat, mutta kilpailijoita maltillisemmin, ja suomalaisen teollisuuden kilpailukyky kohenee edelleen. Vienti kasvaa kysynnän vetämänä reippaasti ja Suomi ei enää menetä markkinaosuuksia. Vienti on jatkossakin pääosin tavaravientivetoista. Nettovienti pysyy kasvua tukevana koko ennustejaksolla, vaikka tuotantopanosten tuonti kasvaakin. Tuontia kasvattavat tuotantopanosten kysynnän lisäksi myös kotimainen investointi- ja kulutuskysyntä. Työn tuottavuus kasvaa nopeammin kuin vuosiin.

Suotuisa suhdanne kohentaa julkista taloutta. Noususuhdanne lisää verotuloja, mikä vahvistaa sekä valtiontaloutta että kuntataloutta. Julkisen talouden rahoitusasema lähestyy tasapainoa, mutta nousukausi ei kuitenkaan poista julkisen talouden kestävyysvajetta.

Nopeasta talouskasvusta huolimatta valtion tulot eivät riitä kattamaan menoja. Paikallis-hallinnossa rahoitusasema on lähellä tasapainoa. Sosiaaliturvarahastot ovat olleet pitkään selvästi ylijäämäisiä, mutta väestön ikääntymisestä aiheutunut menojen kasvu on pienentänyt ylijäämää voimakkaasti kuluvan vuosikymmenen aikana.

Julksiyhteisöjen velka kääntyi laskuun suhteessa BKT:hen v. 2016. Bruttokansantuotteen nopea kasvu alentaa velkasuhdetta, ja velkasuhde näyttäisi painuvan 60 prosentin alapuo-

lelle v. 2019. Kun talouskasvu hidastuu ja ikäsidonnaisten menojen kasvu jatkuu, velkasuhde uhkaa alkaa kasvaa uudelleen ensi vuosikymmenellä.

Taloudellisen aktiviteetin laajapohjainen ja nopea voimistuminen on parantanut työllisyystilannetta. Työllisyys kasvoi 1,0 % vuoden 2017 aikana. Tilastokeskuksen työvoimatiedustelun mukaan työttömyys on laskenut hyvin hitaasti johtuen ainakin osittain piilotyöttömien sekä muiden työvoiman ulkopuolisten aktivoitumisesta työnhakuun, mikä on normaalia suhdannetilanteen parantuessa. Työttömyysasteen trendi on laskenut jo 8,5 prosenttiin tammikuussa 2018.

Työllisyyden kasvun jatkumiselle vuosina 2018 ja 2019 on varsin hyvät edellytykset. Bruttokansantuotteen kohtuullisen nopeana jatkuva kasvu ylläpitää työvoiman kysyntää ennustejaksolla. Työllisyyden kasvun nopeutuessa tietyillä alueilla ja toimialoilla on jo esiintynyt pulaa osaavasta työvoimasta. Tässä yhteydessä on kyse työvoimakapeikoista.

Suomen työmarkkinoilla ei tilastojen valossa ole absoluuttista työvoimapulaa, sillä kokonaisuutena työttömien määrä on vielä erittäin korkea. Samaan aikaan korkean työttömyyden kanssa avoimien työpaikkojen määrät ovat nousseet, eli työmarkkinoilla on ongelmia työn kysynnän ja tarjonnan yhteensopivuuden kanssa. Tämä kertoo osaltaan siitä, että työttömyys on luonteeltaan rakenteellista.

Viimeaikaisin kehitys Suomessa kertoo työttömyyden alentuneen, mutta samalla myös avoimien työpaikkojen määrän lisääntyneen. Avoimien työpaikkojen suhde työttömiin työnhakijoihin on noussut vuodesta 2016 lähtien sekä Tilastokeskuksen että työ- ja elinkeinoministeriön (TEM) lukujen perusteella, mutta työnantajilla ei ole merkittäviä vaikeuksia löytää työvoimaa aggregaattitasolla.

Yleisellä tasolla työvoiman liikkuvuus, osaamiseen ja koulutukseen panostaminen, oikeanlaiset kannustimet sekä työperäinen maahanmuutto ovat tärkeitä tekijöitä työmarkkinoiden kohtaannon parantamiseksi. Työvoiman kysynnän ja tarjonnan vaihdellessa suhdanteiden mukana työvoimakapeikot ovat kuitenkin tietystä mielessä luonnollinen ilmiö. Viime kädessä kapeikot johtavat työvoimapulasta kärsivillä aloilla korkeampaan palkkatasoon, jos muiden keinojen avulla ei ratkaisua löydy.

Suomen makrotalouden sekä julkisen talouden tilanne ja skenaariot on kuvattu tarkemmin tämän asiakirjan kanssa yhtä aikaa julkaistavassa Julkisen talouden suunnitelmassa 2019–2022 sekä Suomen vakausohjelmassa.

## 2.2 Rakennemuutosten makrotaloudelliset vaikutukset

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus ja maakuntauudistus etenevät ja viimeiset lakiesitykset on toimitettu eduskuntaan maaliskuussa 2018. Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksella tavoitellaan 3 mrd. euron menoja hillitsevää vaikutusta v. 2030 loppuun mennessä. Lyhyellä aikavälillä uudistukseen liittyy myös kertaluontoisia muutuskustannuksia, joihin liittyy vielä huomattavaa epävarmuutta. Uudistuksen säästöt toteutuvat kuitenkin pääosin ennusteperiodin jälkeen.

Monet rakennemuutokset tähtäävät kilpailun lisääntymiseen ja sääntelyn purkuun, joiden makrotaloudellisten vaikutusten arviointi on hankalaa. Myös työvoiman tarjonnan kasvattamiseksi tehtyjen toimien vaikutukset riippuvat pitkälti käyttäytymisen muutoksista, joten tarkkoja arvioita työllisyyteen tai talouskasvuun on vaikea tehdä. Päivähoitomaksujen alentamisen on kuitenkin arvioitu työntarjontajousta käyttäen parantavan työllisyyttä 4 200 henkilöllä työteon kannustimien parantuessa.

## 3 Maakohtaisten suositusten täytäntöönpano

### 3.1 Julkisen talouden pitkän aikavälin kestävyys

*Suositus 1: harjoittaa finanssipolitiikkaansa vakaus- ja kasvusopimuksen ennaltaehkäisevän osion vaatimusten mukaisesti, mikä tarkoittaa julkisen talouden keskipitkän aikavälin tavoitteen saavuttamista v. 2018, kun otetaan huomioon sallitut poikkeuksellisiin tapahtumiin liittyvät poikkeamat, rakennemuutosten toteuttaminen ja investoinnit, joiden perusteella on myönnetty tilapäinen poikkeama; varmistaa, että hallintouudistus sosiaali- ja terveystalouden kustannustehokkuuden parantamiseksi hyväksytään ja toteutetaan oikea-aikaisesti;*

#### **Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistaminen ja maakuntaudistus**

Suomessa toteutetaan sosiaali- ja terveydenhuolto-uudistus, jonka tavoitteena on kaventaa hyvinvointi- ja terveyseroja, parantaa palvelujen yhdenvertaisuutta ja saatavuutta sekä hillitää kustannuksia. Sote-uudistus selkeyttää terveydenhuollon ja sairaanhoidon rahoituksen kokonaisuutta, parantaa järjestelmän eri osien yhteensovittamista ja vahvistaa oikeasuuntaisia rahoituksellisia kannustimia. Uudistus toteutetaan samanaikaisesti aluehallintouudistuksen (nk. maakuntaudistus) kanssa, jossa Suomeen perustetaan 18 maakuntaa.

Sote-uudistuksessa on tavoitteena parantaa sosiaali- ja terveydenhuollon sekä perus- ja erityistason palvelujen integraatiota. Uudistuksessa toteutetaan asiakaskeksinen palveluintegraatio, jolla huolehditaan asiakkaiden palvelutarpeiden kokonaisarviointista ja varmistetaan tarvittavien palvelujen joustava ja oikea-aikainen saatavuus. Lisäksi kehitetään asiakas- ja potilastietojen yhteiskäyttöisyyttä, sähköisiä asiointipalveluja ja yksinkertaistetaan sosiaali- ja terveydenhuollon monikanavaista rahoitusta.

Hallintouudistuksen myötä palveluiden tuottaminen siirtyy kunnilta maakunnille 1.1.2020. Maakuntavaltuustot 18 maakuntaan on määrä valita vaaleilla syksyllä 2018. Kaikissa maa-

kunnissa on meneillään aktiivinen muutoksen valmistelu. Keväällä 2018 simuloidaan tulevien maakuntien kansallista ohjausta, jossa on taustatietona käytössä mm. sote-palveluiden tarvetietoja ja arvioitu kustannuskehys.

Uudistus siirtää sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämisvastuun yli 300 kunnalta 18 maakunnalle, mikä luo paremmat edellytykset palveluiden järjestämiselle. Isommalla organisaatiolla on parempi joustovara väestön tarpeiden muuttuessa, ja palveluiden integroitiossa on aiempaa vähemmän rajapintoja. Tämä parantaa kustannustehokkuutta.

Terveydenhuollon ja sairaanhoidon monikanavaisen rahoituksen yksinkertaistamista valmistellaan osana sote- ja maakuntauudistusta. Monikanavaisen rahoituksen yksinkertaistamiseksi tehtäviin ratkaisuihin vaikuttavat myös asiakkaan valinnanvapauden toteuttamiseksi tehtävät ratkaisut. Valmisteltavat muutokset sovitetaan yhteen sote- ja maakuntauudistuksen toteuttamisaikataulun kanssa ja toteutetaan vaiheistetuksi. Valmistelussa otetaan huomioon asiakkaiden lakisääteisten oikeuksien turvaaminen kansallisesti yhdenvertaisesti sekä työterveyshuollon asema. Työmarkkinaosapuolet sekä kuntien ja tulevien maakuntien edustajat osallistuvat valmisteluun.

Valinnanvapautta koskeva lakiehdotus on uudistettu perustuslakivaliokunnan lausunnon perustella ja sitä koskeva hallituksen esitys annettiin maaliskuussa 2018. Maakuntalaki, sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislaki sekä pakettiin kuuluvat muut lait on tarkoitus käsitellä eduskunnassa kevätistuntokaudella 2018. Ensimmäiset maakuntavaalit olisi tarkoitus järjestää syksyllä 2018 ja koko uudistuksen astua voimaan 1.1.2020.

## 3.2 Työmarkkinat

*Suositus 2: edistää edelleen palkkojen kytkemistä tuottavuuden kehitykseen, täysin työmarkkinaosapuolten roolia kunnioittaen; toteuttaa kohdennettuja aktiivisen työvoimapolitiikan toimenpiteitä puuttuakseen työllisyys- ja sosiaalipoliittisiin haasteisiin, tarjoaa kannustimia työn vastaanottamiseen ja edistää yrittäjyyttä;*

### Palkanmuodostus

Hallitus ja työmarkkinaosapuolet allekirjoittivat kesällä 2016 ns. kilpailukyky sopimuksen, joka edistää suomalaisen tuotannon hintakilpailukykyä. Kilpailukyky sopimuksen yhteydessä työehtosopimukseen sovittiin lisättävien mahdollisuuksien paikalliseen sopimiseen sekä yhteistyöstä, joka koskee työehtosopimusmallin kehittämistä vientivetoisempaan suuntaan.

Vuoden 2017–2018 palkkaneuvottelukierroksella teollisuusliitot ovat määrittäneet palkankorotukset yhtenäisesti eli vientisektori on määritellyt palkankorotustason. Käytännössä siis suunniteltu ”Suomen malli” on toiminut (vaikka metsäteollisuus jättäytyi siitä ulos). Palkankorotustasoksi muotoutui 1,6 % vuodessa ja kahden vuoden sopimuksessa 3,2 %. Sopimuskorotukset sisältävät myös paikallisesti kohdennettavia eriä.

Kaikissa työehtosopimuksissa, mukaan lukien palvelusektorin, on pysytty vientisektorin määrittämässä raamissa eli 3,2 % /24 kk. Jos sopimuskausi on ollut pidempi eli esim. 26 kk, korotustaso voi olla vastaavasti suurempi eli silloin korotus suhteutetaan 24 kk:n korotukseksi. Jos siis 26 kk:n sopimuksen korotus on esim. 3,47, sen 24 kk:n suhteutus on  $3,47 \cdot (24/26) = 3,2$ .

Käynnissä oleva neuvottelukierros on siis toteuttanut ajatuksen ns. Suomen mallista eli palkankorotusten kytkemisestä vientisektorin määrittämiin korotuksiin.

### **Varhaiskasvatusmaksujen alentaminen**

Varhaiskasvatuksen asiakasmaksuja koskevan lakimuutoksen myötä asiakasmaksuja on alennettu tammikuusta 2018 alkaen. Asiakasmaksujen alennus lisää työnteon kannustavuutta, parantaa perheiden taloudellista tilannetta ja mahdollistaa useamman lapsen osallistumisen varhaiskasvatukseen.

Pieni- ja keskituloisten perheiden maksuja alennettiin, ja toisen lapsen sisaralennus on 50 % aiemman kymmenen sijaan. Asiakasmaksuja alennetaan noin 71 milj. eurolla. Muutos tuo arviolta 6 700 perhettä maksuttoman varhaiskasvatuksen piiriin. Tulorajoja nostetaan ja maksuprosentteja yhtenäistetään. Keskituloisen kahden lapsen perheen (bruttotulot yhteensä 5 900 e/kk) maksut laskevat vuodessa yli 1 200 eurolla. Kannustinloukkuvaikutusten pienentyessä noin 4 200 henkilön arvioidaan työllistyvän vuoteen 2021 mennessä uudistuksen ansiosta.

### **Työttömyysturvan uudistaminen**

Työttömyysturvan aktiivimalli tuli voimaan 1.1.2018. Työttömyysetuuden saaminen täytenä edellyttää palkkatyön tekemistä, yritystoiminnasta tulon saantia tai työllistymistä tukevaan palveluun osallistumista. Jos työtön työnhakija ei osoita 65 päivän tarkastelujaksolla vaadittavaa aktiivisuutta, maksetaan työttömyysetuus seuraavalla 65 maksupäivän jaksolta 4,65 prosentilla alennettuna. Riittävänä aktiivisuutena pidetään sitä, että henkilö on tehnyt tarkastelujaksolla 18 tuntia työtä, ansainnut 241 euroa yritystuloa tai osallistunut viiden päivän ajan työvoimaviranomaisen järjestämään työllistymistä tukevaan palveluun. Aktiivimallia täydennettiin kevään 2018 kehysriihessä niin, että aktiivisuusehtoja kerryttäväksi työvoimapalveluksi katsotaan osallistuminen ammattiliiton tai -järjestön, kan-



salaisjärjestön, kunnan tai muun vastaavan tahon järjestämään työllistymistä edistävään palveluun, jonka järjestämistä on rahoitettu julkisista varoista tai se on työvoimaviranomaisten hyväksymää. Uudistuksen tavoite on lisätä työllisyyttä ja kannustaa työttömyysetuuden saajia aktiivisuuteen ja omatoimisuuteen työnhaussa koko työttömyyden ajan.

Työttömyysturvajärjestelmään on edelleen valmisteltu muutoksia, joilla lisätään mahdollisuuksia yrittää ja opiskella työttömyysturvalla. Työttömyysturvaa muutettiin 1.1.2018 lukien niin, että yritystoiminnan pää- ja sivutoimisuutta ei arvioida neljän ensimmäisen kuukauden aikana yritystoiminnan aloittamisesta. Työnhakija saa neljän kuukauden ajalta työttömyysetuutta yritystoiminnan estämättä. Muutoksella tavoitellaan sekä päätoimisen että sivutoimisen yritystoiminnan käynnistämisen kynnyksen madaltamista, jonka uskotaan lyhentävän työttömyysjaksoja.

Hallitus antaa keväällä 2018 esityksen työttömyysturvan muuttamiseksi niin, että työnhakijalle tulisi oikeus työttömyysetuuteen opintojen estämättä, jos opinnot kestäisivät enintään kuusi kuukautta ja antaisivat ammatillisia valmiuksia tai olisivat yritystoimintaa tukevia. Opinnot kerryttävät myös aktiivimallissa tarkoitettua aktiivisuusedellytystä. Muutoksen tavoitteena on tukea ja sujuvoittaa työttömien mahdollisuuksia parantaa opiskelemalla työllistymisen ja yritystoiminnan aloittamisen edellytyksiä. Samalla muutos tukee osaavan työvoiman saatavuutta ja uuden yritystoiminnan syntymistä. Muutos on suunniteltu tulemaan voimaan syksyllä 2018.

Hallitus on nostanut esiin alueellisen liikkuvuuden parantamisen keskeisenä keinona työvoiman kysynnän ja tarjonnan kohtaannon edistämiseksi ja samalla mm. positiiviseen rakennemuutokseen vastaamisessa. Hallitus on käynnistänyt työn työttömien alueellista liikkuvuutta ja pendelöintiä tukevista toimista, kuten työtarjousten ja liikkuvuusavustuksen käytön laajentaminen, kohdennettu viestintä liikkuvuuden taloudellisista tukimuodoista sekä liikkuvuusavustuksen soveltamisalan laajennus. Työttömyysturvalakia muutettiin vuoden 2018 alusta lukien siten, että liikkuvuusavustusta voidaan aiemmasta poiketen maksaa myös sellaiseen osa-aikatyöhön, jonka työaika on keskimäärin alle 18 tuntia viikossa. Lisäksi liikkuvuusavustusta voidaan muutoksen jälkeen maksaa työn aloittamiseen liittyvän koulutuksen ajalta. Liikkuvuusavustuksen määrää muutettiin siten, että avustusta voidaan maksaa korotettuna huoltovelvollisuuden ja erityisen pitkien työmatkojen perusteella.

Vuonna 2017 käynnistettiin hanke niin kutsutun yhdistelmävakuutuksen toteuttamisvaihtoehtojen ja kustannusten arvioimiseksi. Hankkeen tavoitteena on selvittää, millä ehdoilla työttömyysturva voisi perustua rinnakkaiseen palkansaajana työskentelyyn ja yritystoimintaan. Hanke on kesken, ja lausuntokierros on käynnissä. Vuonna 2019 käyttöön otettava kansallinen tulorekisteri mahdollistaa reaaliaikaisen palkkatietojen siirtämisen työttömyysetuuden maksajille. Käynnissä on hanke sen selvittämiseksi, miten osittain työllistyville

maksettavaa soviteltua työttömyysetuutta voitaisiin kehittää tulorekisterin käyttöönotto huomioiden niin, että lyhytkestoisen työn vastaanottamiseen liittyvä koettu toimeentulon viivästymisen riski vähentyisi. Mahdolliset muutokset edistäisivät epätyypillisen työn vastaanottamista täyden työttömyyden vaihtoehtona. Molemmissa hankkeissa valmistelua tehdään yhteistyössä keskeisten työmarkkinaosapuolten kanssa.

### **Työ- ja elinkeinopalvelujen tehostaminen**

Hallitusohjelmaan sisältyy työvoimahallinnon uudistaminen työllistymistä tukevaksi siten, että TE-toimistojen tehtäväksi kirkastetaan työnvälitys. Julkisen työnvälityksen vuoropuhelua ja yhteistyötä työnantajayritysten kanssa vahvistetaan.

Vuonna 2017 osoitettiin yhteensä 22 milj. euroa työ- ja elinkeinopalvelujen tehostamiseen ja työttömien työnhakijoiden haastattelujen järjestämiseen. Lisämäärärahalla palkattiin TE-toimistoihin henkilöstöä, hankittiin työllistymistä tukevia ostopalveluja markkinoilta ja kehitettiin TE-palvelujen asiakastietojärjestelmiä. Kolmen kuukauden välein toteutettavassa työnhakijan haastattelussa arvioidaan kunkin työnhakijan palvelutarpeet ja tarjotaan tukea työnhakuun.

Henkilöasiakkaan palveluprosessia ja sähköisiä palveluja uudistettiin 1.7.2017. Palveluprosessin uudistus koskee henkilöasiakkaan työnhaun käynnistämistä, palvelutarpeen arviointia ja työllistymissuunnitelman laatimista. Uudistuksella vauhditetaan digitalisaatiota ja vahvistetaan asiakkaan omaa roolia TE-palveluissa.

Työvoima- ja yrityspalvelut uudistuvat maakuntauudistuksen myötä. Työvoima- ja yrityspalvelut siirtyvät vuoden 2020 alussa perustettavien uusien maakuntien järjestämistä vastuulle. Samassa yhteydessä työvoima- ja yrityspalvelut yhdistetään kasvupalveluksi ja tuotantoa avataan kilpailulle. Kasvupalvelu-uudistus kokoaa yhteen työnhakijoiden, työnantajien ja yritysten palvelut. Kasvupalvelulla edistetään uutta yritystoimintaa, yritysten kasvua, uudistumista ja kansainvälistymistä sekä vastataan työmarkkinoiden muutoksiin. Hallituksen esitys aluekehittämisen ja kasvupalvelujen lainsäädännöksi on tarkoitus antaa eduskunnalle vuoden 2018 keväällä. Työnvälityksen asiakkaat ja palvelutuottajat kohtaavat jatkossa digitaalisella Työmarkkinatorilla, joka on kaikille avoin. Asiakkaat löytävät Työmarkkinatorin avulla laajasti erilaista tietoa sekä julkisia ja yksityisiä palveluja. Työmarkkinatori otetaan vaiheittain käyttöön vuoteen 2020 mennessä.

### **Kasvuyritysten työllisyysohjelma**

Hallitusohjelmaan sisällytettiin keväällä 2016 kasvuyritysten työllisyysohjelma, jota toteutetaan työnvälityksen kärkihankkeen piloteilla. Kasvuyritysten työllisyysohjelman tavoitteena on tukea kasvuyritysten liiketoimintaa ja kilpailukykyä osaavan työvoiman tarjon-

nalla ja samalla purkaa työttömyyttä. Tavoitteena on saada yritykset tunnistamaan työttömänä olevan korkeasti koulutetun työvoiman mahdollisuudet uutena vahvana kilpailukykytekijänä omalle yritystoiminnalleen. Ohjelmaan kootaan keskeisimmät kasvuyrityksiä ja työttömiä osaajia yhdistävät palvelut ja toimintamallit vuosina 2016–2019.

### **Ostopalvelupilotit ja erilaiset kokeilut**

Vuosien 2016–2018 aikana on käynnistetty erilaisia työnvälityksen pilottikokeiluja, joita varten on varattu 10 milj. euron määräraha. Pilottien tavoitteena on löytää uusia, innovatiivisia keinoja asiakkaiden työllistymiseen, työttömyyden pitkittymisen ehkäisyyn, osaavan työvoiman saatavuuteen sekä yrittäjyyden edistämiseen. Pääosa hankinnoista toteutetaan tulosperusteisina hankintoina, joiden tavoitteena on asiakkaan työllistyminen palkkatyöhön tai yrittäjyyteen. Yrityslähtöisyys ja yrittäjyys työllistymisen vaihtoehtona ovat pilottien keskeisiä teemoja.

Osana maakuntamalliin valmistautumista toteutetaan vuosina 2017–2018 alueellisia kokeiluja, joiden tavoitteena on luoda asiakaslähtöisiä hallinnonalojen rajat ylittäviä toimintamalleja. Kolme kokeilua toteutetaan maakunnallisina järjestäjä-tuottajamallin kokeiluina ja viisi kokeilua on kuntapohjaisia asiakaslähtöisen palvelun tuottamismallin kokeiluja. Kuntapohjaisia kokeiluja koskeva kokeilulaki tuli voimaan 1.8.2017 ja on voimassa vuoden 2018 loppuun.

Kilpailullisen järjestäjä-tuottajamallin simuloimiseksi ja vaiheittaiseksi käyttöönottamiseksi käynnistetään loppuvuoden 2018 ja alkuvuoden 2019 välillä kasvupalvelupilotteja, joilla tavoitellaan aiempaa laajempia kokonaisuuksia ja selkeitä markkina-avauksia. Käynnistettävät hankkeet sovitetaan alueiden tarpeisiin ja hankkeiden valmistelussa hyödynnetään aiempia pilotteja ja kokeiluja.

### **Työllisyys-SIB**

Pitkäaikaistyöttömyyden ehkäisemiseen ja vähentämiseen tähtäävä tulosperusteinen työllistämishanke Työllisyys-SIB (Social Impact Bond) on valmisteilla. Hanke toteutetaan vaikuttavuusinvestoimisen SIB-mallin mukaisesti. Palvelujen piiriin tavoitellaan 2 000–3 000 työtöntä eri puolilla Suomea. Palvelut on tarkoitus aloittaa ensimmäisillä alueilla vuoden 2018 jälkipuolella. Palvelujen tuloksellisuutta mitataan vuosittain, ja valtio maksaa tuloksiin perustuvat palkkiot vuosina 2020–2024. Hanke on osa ns. kasvupalvelu-uudistusta, jossa luodaan markkinoita yksityisille toimijoille työvoima- ja yrityspalveluissa.

## Nuorten työllisyyden edistäminen

Nuorisotakuun koordinoituvastuu on siirtynyt opetus- ja kulttuuriministeriölle. Uusi yhteistyöelin eli nuorisotakuun neuvottelukunta aloitti toimintansa joulukuussa 2017. Ohjaamoiden verkoston vakiinnuttamiseksi hallitus on varannut viiden miljoonan euron vuotuisen rahoituksen ajalle 2018–2021 ja sillä on palkattu n. 100 työntekijää. Lisäksi Ohjaamojen määrä kasvaa vuoden 2018 loppuun mennessä noin 60:een.

Vahvistaakseen Ohjaamoiden ohjausosaamista vahvempaa tukea tarvitsevien nuorten kohdalla, hallitus on päättänyt lisätä kolme miljoonaa euroa psykososiaalisen tuen palvelumallin rakentamiseen Ohjaamoiden yhteyteen, ja osoittaa 15 milj euroa nuorten tuloperusteisten ostopalveluiden lisäämiseen. Hankinnat tulevat kohdentumaan sekä niihin nuoriin, joiden seuraavana tavoitteena on työllistyminen, että niihin asiakasryhmiin, joiden työmarkkinoille siirtymiseen tarvitaan vahvempaa tukea. Tavoitteena on 10 000 nuoren tavoittaminen palveluihin.

## Ammatillinen koulutus

Vuoden 2018 alusta lukien astui voimaan laki ammatillisesta koulutuksesta, jossa korostuvat osaaminen, asiakaslähtöisyys ja elinikäinen oppiminen. Yksilöllisiin osaamistarpeisiin vastataan joustavasti tutkintojen, niiden osien, tutkintoon johtamattoman koulutuksen ja valmentavien koulutusten avulla. Käyttöön otetaan kaikille opiskelijoille yhtenäinen henkilökohtaistamisprosessi, jossa selvitetään ja tunnustetaan opiskelijan aiemmin hankkima osaaminen ja suunnitellaan, millaista osaamista opiskelija tarvitsee sekä miten osaamista hankitaan eri oppimisympäristöissä puuttuvan osaamisen hankkimiseksi.

Työvoimakoulutuksen järjestämisvastuu siirtyi työhallinnolta opetushallinnolle, joka rahoittaa valtionosuusrahoituksella ensisijassa toisen asteen ammatillisiin tutkintoihin tai niiden osiin johtavaa koulutusta, ammattialalle valmistavaa koulutusta, lupatyyppeisiä koulutuksia sekä aikuisten perusopetusta ja maahanmuuttajien luku- ja kirjoitustaidon opetusta. Vuoden 2018 alusta lukien työttömillä henkilöillä on mahdollisuus hakeutua korkeasteen tutkintoon johtaviin korkeakoulujen toteuttamiin koulutusohjelmiin työttömyysetuudella.

Työhallinnon työvoimakoulutustarjontaa kohdistetaan yritysten kasvua ja kansainvälistymistä sekä positiivista rakennemuutosta tukevaksi kehittämällä kasvupalvelukoulutusohjelmia ja jatko- ja täydennyskoulutuksia. Mahdollisuuksia työpaikoilla tapahtuvaan koulutukseen lisätään työsopimukseen perustuvan oppisopimuskoulutuksen ja ilman työsuhdetta toteutettavan koulutussopimuksen avulla.

Tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien viitekehystä koskeva lainsäädäntö tuli voimaan 1.3.2017. Viitekehukseen on sijoitettu opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan

ja muiden hallinnonalojen lainsäädännössä määritellyt tutkinnot ja oppimäärät. Vuoden 2018 maaliskuussa asetettu työryhmä valmistelee tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien viitekehyksen laajentamista osaamisen viitekehykseksi. Työryhmä tekee esityksensä vuoden 2018 loppuun mennessä. Elinikäisen oppimisen kehittämistarpeita ja työn murroksen edellyttämiä jatkuvan oppimisen edellytyksiä on vastikään selvitetty laajapohjaisesti ministeriön asettamassa työryhmässä ja osaamisen tulevaisuuspaneelissa.

### **Maahanmuuttajien kotouttaminen**

Hallitus valmisteli v. 2017 maahanmuuttopoliittisen ohjelman, jonka linjauksen mukaan kotoutumista ja asettautumista tukevilla palveluilla sekä hyviä väestösuhteita edistämällä voidaan parantaa työperusteisten maahanmuuttajien viihtymistä sekä täällä jo olevien maahanmuuttajien osaamisen hyödyntämistä. Etenkin kansainvälisten osaajien osaamista ja verkostoja hyödyntämällä voidaan edistää eri alueiden yritysten kasvua, kansainvälistymistä ja innovaatiopohjaa.

Talent Boost – Kasvua kansainvälisistä osaajista -toimenpideohjelma käynnistettiin v. 2017 yhteensovittamaan elinkeino-, innovaatio-, työllisyys-, koulutus- ja maahanmuuttopoliittikka kasvua tukevaksi kokonaisuudeksi. Ohjelman tavoitteena on lisätä Suomen houkuttelevuutta osaajille kansainvälisesti sekä kanavoida kansainvälisten osaajien asiantuntemus yritysten kasvun, kansainvälistymisen ja innovaatiotoiminnan tueksi.

Maahanmuuttajien työllistymisen nopeuttamiseksi v. 2016 käynnistetyn vaikuttavuusinvestointiin pohjautuvan (SIB) hankkeen toimintaa on laajennettu uusille alueille. Maahanmuuttajien osaamista on työllistymisen edistämiseksi vahvistettu muun muassa toteuttamalla ammatillisia kotoutumiskoulutuksia sekä yhdistämällä kielenopetusta ammatilliseen koulutukseen. Maahanmuuttajien koulutuspolkuja ja työllistymistä on nopeutettu maahanmuuton vastuukorkeakoulutoiminnalla, jossa kehitetään ohjaus- ja neuvonta- sekä osaamisen tunnistamisen palveluita korkeakoulutetuille ja korkeakoulukelpoisille maahanmuuttajille.

Aikuisille suunnattu perusopetus on uudistettu 1.1.2018 alkaen. Oppivelvollisuuden ylitäneiden perustaitojen tukemiseksi toteutetaan uusi yhtenäinen perusopetus, jossa on säädetty tuntijako perusopetuksen alkuvaiheelle ja siihen sisältyvälle uudelle lukutaitovaiheelle erityisesti maahanmuuttajien tarpeita ajatellen. Päätövaiheessa vahvistetaan kotimaisten kielen osaamista.

Vuoden 2018 alussa voimaan tulleen lain ammatillisesta koulutuksesta myötä valtakunnallinen pakollinen kielikoe poistuu. Tämä helpottaa maahanmuuttajien ja muiden kotimaisia kieliä taitamattomien mahdollisuuksia päästä ammatillisen koulutuksen piiriin, opiskella

ammattiin ja integroitua suomalaiseen työelämään. Lakiin on lisätty uutena valintaperusteena tutkinnon suorittamiseen riittämätön tutkintokielen kielitaito.

Vapaan sivistystyön oppilaitosmuodoille eli kansalaisopistoille, kansanopistoille, kesäyliopistoille ja opintokeskuksille on säädetty uusi sivistystehtävä 1.1.2018 alkaen. Uudistuksella mahdollistetaan muun muassa luku- ja kirjoitustaidon koulutuksen järjestäminen muille kohderyhmille kuin perusopetusta tarvitseville. Vapaassa sivistystyössä on mahdollisuus yhdistää kielikoulutus ja kototuttavat sisällöt toiminnalliseen opetukseen. Uusi sivistystehtävä palvelee myös aikaisemmin koulutuskatveessa olevien kotivanhempien luku- ja kirjoitustaidon ja muun kielikoulutuksen tarpeita.

### 3.3 Kilpailu, sääntely ja investoinnit

*Suositus 3: jatkaa sääntelykehityksen parantamista ja vähentää hallinnollista taakkaa lisätäkseen kilpailua palvelualoilla ja edistääkseen investointeja.*

Osana hallitusohjelman säädöksiensuorittamisen kärkihanketta jatketaan sääntelykehityksen uudistamista. Kärkihankkeessa edistetään julkisten palveluiden sähköistämistä sekä lupamenettelyistä luopumista tai niiden muuttamista ilmoitusmenettelyksi kaikilla hallinnonaloilla. Sääntelyn suorittamisen tavoitteena on kansalaisten arjen parantaminen. Pääosa hallituskaudella listatusta noin 200 parempaa sääntelyä tai norminpurkua koskevasta hankkeesta pyritään saamaan voimaan viimeistään vuoden 2019 aikana.

#### **Kaupan suuryksikkösääntelyn joustavoittaminen**

Hallitusohjelman liitteen 4 mukaan ”kaupan laatuluokituksesta kaavoituksessa luovutaan” ja ”suuryksikkösääntelyä kevennetään keskustatoimintojen alueella”. Hallitusohjelman kaupan sääntelyn keventämistä koskeva maankäyttö- ja rakennuslain muuttamista koskeva valmistelu yhdistettiin osaksi ympäristöministeriön perustamaa Kaavoituksen ja rakentamisen lupien suorittaminen –työryhmän työtä (HE 251/2016). Säännösmuutokset tulivat voimaan keväällä 2017.

Muutosten tavoitteena oli vähentää kaavoitukseen ja rakentamiseen liittyvää sääntelyä ja suorittaa lupien myöntämistä, lisätä rakentamismahdollisuuksia sekä edistää elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä ja toimivan kilpailun kehittymistä. Esityksen keskeiset uudistukset koskivat vähittäiskaupan suuryksiköiden sääntelyä, hajakentämistä, asemakaavoitusta sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten roolia. Kaupan suuryksikön kokorajan nostettiin 2 000 kerrosneliömetristä 4 000 kerrosneliömetriin. Maakuntakaavojen keskustatoimintojen alueiden mitoitusselvoitteesta luovuttiin samoin kuin selvoitteesta ottaa

kaupan laatu huomioon sijoitettaessa vähittäiskaupan suuryksikkö muualle kuin keskusta-alueelle. Lisäksi maankäyttö- ja rakennuslain 71 e §:ssä oleva täsmentävä säännös kaupan laatua ja kokoa koskevista asemakaavamääräyksistä kumottiin.

Muutokset vähentävät merkittävästi vähittäiskauppaan kohdistuvaa erityistä sijainnin ohjausta. Ympäristöministeriön teettämän selvityksen mukaan pelkästään suuryksikön kokorajan nostaminen 4 000 kerrosneliometriin tarkoittaisi, että tarkastelussa mukana olleista nykyisistä suuryksiköistä alle kolmannes ja päivittäistavara-kaupan osalta noin 4 % olisi erityisen sijainnin ohjauksen piirissä. Selvityksen mukaan sääntelyn keveneminen on näin ollen hyvin merkittävää.

Vähittäiskaupan suuryksiköitä koskevan sääntelyn keventämisestä aiheutuu merkittäviä taloudellisia vaikutuksia. Muutokset lisäävät kaupan toimialan kilpailun edellytyksiä ja kaupan toimijoiden edellytyksiä kehittää palvelujaan. Muutosten arvioidaan lisäävän toimeliaisuutta kaupan toimialalla ja tukevan elinvoiman vahvistumista laajemmin, minkä arvioidaan välillisesti vahvistavan julkisen talouden kestävyyttä.

Muutosten arvioidaan edistävän toimivan kilpailun kehittymistä lisäämällä uusien toimijoiden alalle tulon mahdollisuuksia erityisesti päivittäistavara-kaupassa. Muutos lisää kilpailun edellytyksiä parantamalla kaupan sijoittumismahdollisuuksia myös keskusta-alueiden ulkopuolelle. Lisäksi nykyisten vähittäiskaupan myymälöiden laajentaminen helpottuu. Muutosten mahdolliset negatiiviset vaikutukset kohdistuvat todennäköisesti pieniin markkina-alueisiin, joissa alalle tulon mahdollisuudet saattavat heikentyä, jos esimerkiksi nykyisten vähittäiskaupan myymälöiden laajentamisen myötä uusille toimijoille ei riitä markkinoita.

Vähittäiskaupan suuryksiköihin kohdistuvan sääntelyn vähentymisen ja kaupan aukiolo-säännösten vapautumisen yhteisvaikutusten arvioidaan heikentävän erityisesti pienten, myyntipinta-alaltaan alle 500 kerrosneliometrin suuruisten lähikauppojen ja pienten supermarkettien kilpailumahdollisuuksia. Päivittäistavara-kaupan myymälöiden lukumäärän kehitys on ollut laskeva ja pienten myymälöiden osuus kaikista myymälöistä pienentynyt. Maankäyttö- ja rakennuslakiin tehtyjen muutosten arvioidaan yhdessä kaupan aukiolosäännösten vapauttamisen kanssa voimistavan tätä kehitystä.

Suomen ympäristökeskuksessa yhdessä ympäristöministeriön kanssa on parhaillaan valmistumassa kaupan ohjauksen vaikutusten ja kilpailun toimivuuden arviointimenetelmiä käsittelevä selvitys.

## Laki liikenteen palveluista

Liikennemarkkinoiden sääntely kootaan yhtenäiseksi laiksi liikenteen palveluista (ennen nk. liikennekaari). Tavoitteena on edistää uusien palvelumallien syntymistä ja näin vastata entistä paremmin käyttäjien tarpeisiin. Laki edistää liikennejärjestelmän tarkastelemista kokonaisuutena, helpottaa markkinoille tuloa ja parantaa liikennejärjestelmän eri osien yhteentoimivuutta.

Hankkeella toteutetaan hallituksen hankkeita digitaalisen liiketoiminnan kasvu ympäristön rakentamisesta ja sääntelyn sujuvoittamisesta, ja parannetaan näin toimijoiden kilpailukykyä. Hanke toteutetaan kolmessa vaiheessa. Laki liikenteen palveluista (320/2017) hyväksyttiin toukokuussa 2017. Laki tulee voimaan kahdessa vaiheessa: esityksen henkilöliikenteen tietojen avoimuutta ja lippu- ja maksujärjestelmien yhteentoimivuutta koskevat säännökset tulevat voimaan 1.1.2018 alkaen ja muilta osin esitys tulee voimaan 1.7.2018.

Ensimmäisessä vaiheessa lakiin kootaan yhteen ammattimaista henkilö- ja tavarakuljetusta tiellä koskevat säädökset ja edellytetään tie- ja raideliikenteen palvelujen digitalisointia. Uusien innovaatioiden tukemiseksi säädökset on laadittu mahdollisimman teknologianeutraaleiksi. Sääntelyä yhtenäistetään ja toimijoiden hallinnollista taakkaa kevennetään. Kilpailun kannalta merkittävänä avauksena voidaan pitää taksiliikenteen kiintiöjärjestelmän purkamista. Digitalisaatio huomioidaan edellyttämällä, että toimijat saattavat kuljetuspalveluita koskevat olennaiset tiedot digitaalisiksi, avoimiksi ja yhteensopiviksi.

Lisäksi säädetään lippu- ja maksujärjestelmien paremmasta yhteentoimivuudesta. Tavoitteena on näillä toimilla edistää uusien palvelumallien syntymistä ja vastata entistä paremmin käyttäjien tarpeisiin sekä helpottaa markkinoille tuloa.

Toisen vaiheen lakiehdotus annettiin eduskunnalle lokakuussa 2017 ja se tulee pääosin voimaan 1.7.2018 (puolesta-asiointia koskevat säännökset voimaan 1.1.2019). Siinä liikennepalvelulakiin sisällytetään ilmailun, merenkulun ja raideliikenteen kuljetuspalveluita ja rekistereitä koskeva sääntely. Sääntelyn keventämisessä huomio on erityisesti liikenteen ammattipätevyyksissä. Lisäksi uusien liikkumisen palvelumallien mahdollistamista jatketaan. Matkaketjuajattelua laajennetaan ehdotuksella puolesta-asioinnista. Sen avulla matkaketjuihin saadaan kaikki liikennemuodot sekä laajemmin eri lipputuotteita. Ensimmäisen ja toisen vaiheen muutosesitysten seurauksena syntyvien uusien sovellusten ja palvelujen avulla mahdollistetaan ja vaikutetaan kuluttajien ja muiden toimijoiden uusien liikkumisen tapojen syntymiseen ja kehittymiseen sekä yleisen digitaalisen palvelukulttuurin syntymiseen. Muutosesitykset parantavat yksilön tarpeisiin vastaavien kuluttajapalveluiden saatavuutta.

Tietosääntelyn osalta merkittävä kokonaisuus lakihankkeen toisessa vaiheessa on Liikenteen turvallisuusvirasto Trafin rekistereitä koskevan sääntelyn uudistaminen. Hajautunutta



sääntelyä kootaan yhteen ja modernisoidaan yhdeksi liikenneasioiden rekisteriksi. Rekisteriuudistuksen merkittävin tavoite on helpottaa ja tehostaa laajan rekisteritietomassan käytettävyyttä ja hyödynnettävyyttä. Lisäksi Liikennevirasto veloitetaan avaamaan markkinatietoja sekä tekemiänsä tilastoja, mikä mahdollistaa paremman suunnittelun markkinoilla.

Lakihankkeen kolmannessa vaiheessa varmistetaan, että liikennejärjestelmää ja siihen liittyviä digitaalisia palveluita koskevat tavoitteet ovat kattavasti tulleet huomioiduiksi. Hanke käynnistyi helmikuussa 2018. Säädöshankepäätyksen mukaan laki annettaisiin eduskunnalle syyskaudeksi 2018 ja lain olisi tarkoitus tulla voimaan 1.7.2019. Painotus on erityisesti logistiikan digitalisaation edistämisessä. Tavoitteena on tukea tiedon digitalisointia myös logistiikkasektorilla niin, että voitaisiin edistää fyysisen tiedon muuttamista digitaalseksi, koneluettavaksi dataksi, hajautetun tiedonjakoinfrastruktuurin kehitystä ja tiedon tehokkaampaa liikkumista logistiikkaverkostoissa. Hankkeen keskeisenä tavoitteena on edistää logistiikkasektorin digitaalisen toimintaympäristön rakentumista ja luoda edellytykset uusille alan tehokkuutta edistäville innovaatioille ja automatisaation käyttöönotolle.

### **Muita kilpailun edistämiseen liittyviä muutoksia**

Postilainsäädännön ensimmäisen vaiheen muutosesitys tuli voimaan kesällä 2016. Lakimuutoksella luovuttiin valtioneuvoston myöntämistä postitoimiluvista ja siirryttiin ilmoituksenvaraiseen postitoimintaan.

Postilakiuudistuksen toinen vaihe tuli pääosin voimaan syksyllä 2017. Esitys liittyi hallitusohjelman digitalisaatio- ja norminpurkutavoitteisiin. Lailla uudistettiin postisääntelyä vastaamaan paremmin nykyisiä ja muuttuvia asiakastarpeita sekä turvattiin postipalveluiden saatavuus koko Suomessa mahdollistamalla uudenlainen yrittäjäpohjainen jakelutoiminta. Erityisesti yleispalveluveloitetta uudistettiin, jotta voitiin turvata kattavat ja laadukkaat postipalvelut koko Suomessa. Samalla luotiin edellytykset haja-asutusalueiden uusien jakelumarkkinoiden syntymiselle. Laki joustavoitti yleispalvelun tarjoajan jakelu- ja keräilyveloitteita sekä yleispalvelutuotteiden kulkunopeusvaatimuksia. Lisäksi osoiterekisterijärjestelmän tietoja avattiin paremmin hyödynnettäviksi, mahdollistettiin kerrostalojen asuinhuoneistoihin jaettavien kirjelähetysten jakaminen kerrostalokohtaisiin lokerikkoihin sekä tehtiin muita lakitekniisiä tai merkitykseltään vähäisiä uudistuksia normienpurkutavoitteiden mukaisesti ja säädösten sujuvoittamiseksi.

Hallitus julkisti elokuussa 2017 suunnitelman rautateiden henkilöliikennepalvelujen avaamisesta kilpailulle. Kilpailun avaamisen tavoitteena on parantaa raideliikenteen palvelutasoa ja asiakaslähtöisyyttä sekä kasvattaa rautatieliikenteen osuutta henkilöliikenteessä. Hallituksen päätöksen mukaan Suomen henkilöjunaliikenteen operointi kilpailutetaan käyttöoikeussopimusmallilla alue- tai palvelukokonaisuuksina. Kilpailun avaaminen tarkoittaa, että VR:n yksinoikeudesta luovutaan. Liikenne- ja viestintäministeriö on aloittanut

kilpailun avaamisen ensimmäisen vaiheen, jossa kilpailutetaan Etelä-Suomen taajamajunaliikenteen operointi. Tasapuolisten ja kilpailuneutraalien olosuhteiden luomiseksi VR-Yhtymä Oy:stä eriytetään kolme uutta valtionyhtiötä: kalustoyhtiö, kunnossapitoyhtiö sekä kiinteistöyhtiö. Ensimmäisen kilpailutetun yhteysvälin mukaisen liikenteen on tarkoitus alkaa kesällä 2022. Tavoitteena on, että uusien kilpailutettujen sopimusten mukainen liikenne koko maassa olisi käynnistynyt vaiheittain kesäkuuhun 2026 mennessä.

Alkoholilainsäädännön kokonaisuudistuksessa on purettu alkoholijuomien valmistukseen ja myyntiin liittyvää sääntelyä ja koottu aiempi hajanainen lainsäädäntö yhteen. Erityisesti ravintoloiden työntekijöiden pätevyysvaatimuksia on poistettu ja ravintoloiden aukiolosääntelystä on samalla luovuttu kokonaan. Eduskunta hyväksyi lakipaketin vuoden 2017 lopussa ja se tuli kokonaisuudessaan voimaan 1.3.2018.

### **Investointien edistämiseksi tehtyjä uudistuksia**

Vuoden 2018 alusta toimintansa aloitti uusi Business Finland, johon yhdistettiin Tekesin ja Finpron toiminnot. Business Finlandin (ent. Tekes) kärkihankerahoitusta on suunnattu tutkimustulosten jalostamiseen yritysten ja tutkimusorganisaatioiden yhteistyönä. Eri rahoitusmalleilla on haettu parhaita käytäntöjä osaamisen siirtämiseen tutkimusorganisaatioilta yritysten liiketoiminnassa hyödynnettäväksi. Challenge Finlandin kaksivaiheisella rahoituksella on saatu aktivoitua yritykset ja tutkimusorganisaatiot verkostomaiseen yhteistyöhön. Research Benefit rahoituksella puolestaan on käynnistetty yritysveltoisia hankkeita aiemmin rahoitettujen tutkimusten tulosten jatkojalostukseen. Verkostomaiset hankkeet ovat tukeneet myös pk- ja suuryritysten yhteistyötä. Innovation Scout –rahoituksella on tuettu innovaatio-osaamisen kehittämistä korkeakouluissa ja tutkimusorganisaatioissa. Rahoituksella on tuotu esille tutkijoiden ja tutkimusryhmien osaamista avoimen tiedon periaatteen sekä selkeytetty tutkimuslaitos-yritysyhteistyön pelisääntöjä. Hankkeissa on myös luotu runsaasti erilaisia toimintamalleja sekä –tapoja kaupallistamisosaamisen kasvattamiseksi. Lisäksi Business Finland/Tekes tukee tutkimustaustaisten yritysten perustamista Tutkimuksesta liiketoimintaa (TUTLI) -rahoituksella. Vuosien 2016–2018 aikana Business Finland/Tekes käynnistää noin 300 milj. euron laajuisen hankekannan, joka keskittyy tutkimustulosten kaupallistamiseen.

## **3.4 Kotitalouksien velkaantuminen ja makrovakaupolitiikka**

Kotitalouksien velkojen suhde vuosituloihin on noussut Suomessa ennätyskorkealle (127,8 %), ja EU:n keskiarvon yläpuolelle, vaikkakin oli edelleen selkeästi alle muiden Pohjoismaiden tason v. 2016 (Ruotsi 155,9 %, Norja 193,8 % ja Tanska 244,0 %).

Makrovakauseräpolitiikan avulla on pyritty hillitsemään pankkien luotonantoa ja sitä kautta yksityistä velkaantumiskehitystä. Finanssivalvonnan johtokunta on viime vuosina ottanut asteittain makrovakauserävälineitä käyttöön. Vuoden 2016 heinäkuussa astui voimaan asuntojen enimmäisluototussuhde eli ns. lainakatto. Lainakaton mukaan pankin myöntämä asuntoluotto ei saanut ylittää 90 prosenttia lainalle asetettujen vakuuksien määrästä. Ensiasunnon ostajien kohdalla raja on 95 %. Asuntojen enimmäisluototussuhdetta laskettiin 85 prosenttiin Finanssivalvonnan johtokunnan päätöksellä 19.3.2018. Sisäisiä laskentamalleja käyttävien pankkien asuntolainojen keskimääräiselle riskipainolle asetettiin 15 prosentin alaraja vuoden 2018 alusta alkaen. Neljälle suurimmalle systemaattisesti merkittävälle pankille asetettiin Baselin komitean mukaiset lisäpääomapuskurit 1.7.2018 alkaen.

Lisäksi hallitus on osaltaan täydentänyt makrovakauserävälineistöä. Vuoden 2018 alusta makrovakauserävälineistöä täydennettiin ns. järjestelmäriskipuskurilla. Välineellä pyritään kattamaan riskejä, joita pankkijärjestelmän rakenteesta voi aiheutua koko rahoitusjärjestelmälle ja kansantalouden vakaudelle. Puskurin soveltaminen jää Finanssivalvonnan johtokunnan harkittavaksi. Hallitusohjelman mukaisesti asuntolainojen korkovähennystä verotuksessa on viime vuosina supistettu asteittain siten, että tänä vuonna asuntolainan koroista on vähennyskelpoista enää 35 %. Tämä supistuu edelleen ensi vuonna 25 prosenttiin.

Valtiovarainministeriössä on pidetty keskeisenä myös kattavan positiivisen luottotietorekisterin perustamista, josta oikeusministeriö (OM) on aloittanut selvitystyön. Nordean pääkonttorin muuton takia Finanssivalvonta on aloittanut rekrytoinnit pankkien valvontakapasiteetin vahvistamiseksi.

Vielä on vaikea arvioida, missä määrin em. politiikkatoimet ovat tähän mennessä hillinneet kotitalouksien velkaantumista. Kehityksen taustalla on kuitenkin viime vuosien erittäin matala korkotasoa, jonka myötä kotitalouksille on luotu voimakkaat kannustimet velkaantumiseen.

## 4 Edistyminen Eurooppa 2020 -strategian mukaisten kansallisten tavoitteiden saavuttamisessa

Taulukossa 1 on listattu EU2020 -strategian mukaiset tavoitteet, Suomen tilanne v. 2016 sekä strateginen tavoite vuodelle 2020. Kukin tavoite käydään erikseen luvun alaluvuissa läpi.

**Taulukko 1. Eurooppa 2020 -strategian mukaiset tavoitteet ja kansalliset tavoitteet**

	EU:n yleistavoite	Suomi vuonna 2016	Suomi vuonna 2020
Työllisyystavoite (20–64-vuotiaat)	75 %	73,40 %	78 %
T & K -menot / BKT	3 %	2,75	tavoitetasona 4 %
<b>Ilmasto:</b>			
Kasvihuonekaasupäästöt (päästökaupan ulkopuolella)	-10 prosenttia vuoden 2005 tasosta	31,33 <sup>1)</sup>	28,5 milj. t CO <sub>2</sub> ekvivalentteina
- uusiutuvan energian osuus	20 %	38,70 %	38 %
- energiatehokkuus (energian loppukulutus)	-20 %	306 TWh	310 TWh
<b>Koulutus:</b>			
- Korkea-asteen tutkinnon suorittaneet 30–34-vuotiaat	40 %	46,10 %	42 %
- Koulutuksen varhain keskeyttäneet	10 %	7,9 %	8 %
Köyhyys- tai syrjäytymisriskissä elävät	20 milj. vähemmän	849 000	770 000

<sup>1)</sup> Suomen tavoite vuodelle 2016 päästökaupan ulkopuoliselle sektorille on 30,3 milj. t CO<sub>2</sub> ekvivalentteina. Vuonna 2016 sektorin päästöt olivat 1,1 milj. t CO<sub>2</sub> ekvivalenttia korkeammat kuin tavoite. Lähde: Päätökset (2013/162/EU; 2013/634/EU; EU/2017/1471); Tilastokeskus 2017 (vuoden 2016 ennakkotiedot).

## 4.1 Työllisyystavoite

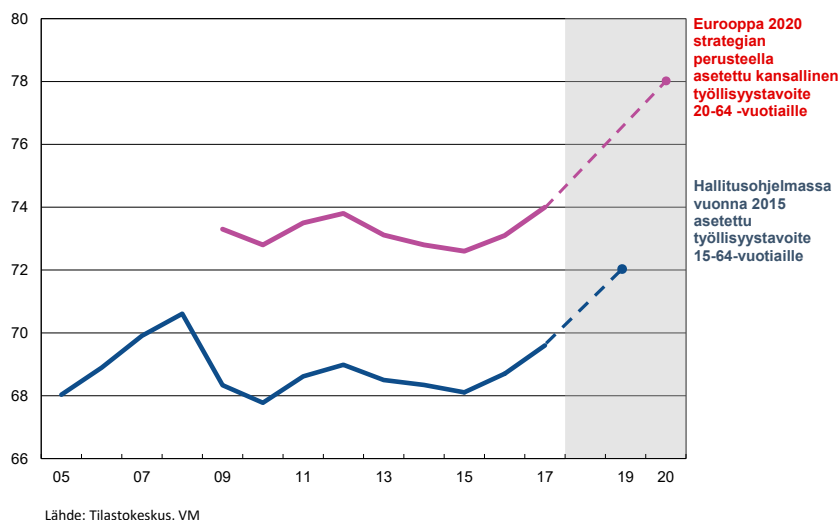
Suomelle jyvitetty EU-tason työllisyysastetavoite on 78 % ikäryhmässä 20–64-vuotiaat. Vuonna 2017 tämä luku oli 74,2 % (miehet 75,9 % ja naiset 72,4 %).

Työttömyys Suomessa on vähentynyt ja työllisyysaste on kasvanut. Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen mukaan v. 2017 15–74-vuotiaiden työttömyysaste oli keskimäärin 8,6 %, kun se v. 2016 oli 8,8 %. Vuonna 2017 15–64-vuotiaiden työllisyysaste oli 69,6 %, kun se v. 2016 oli 68,3 %.

Työllisyystavoitteen saavuttaminen edellyttäisi nopeaa talouskasvua, vaikka työllisyys kasvaakin kaikilla päätoimialoilla. Voimakkainta työllisyyden kasvu on rakentamisessa, mutta myös teollisuuden työllisyys on kääntynyt kasvuun. Rakentamisessa työvoiman saatavuus voi jatkossa rajoittaa kasvua. Teollisuustuotannossa tuottavuuden paraneminen pitää työllisyyden kasvun teollisuudessa maltillisena, mutta välituotekäytön kautta se merkitsee nykyistä parempaa työllisyyttä etenkin palvelusektorilla. Myös palveluissa työllisyys kasvaa tällä hetkellä selkeästi.

Työttömyyden rakenteen heikkeneminen on taittunut - pitkäaikaistyöttömyys ja nk. vaikeasti työllistyvien osuus on alkanut laskea, mutta työmarkkinoiden kohtaanto, työvoiman saatavuus, työmarkkinoiden toimivuus ovat heikentyneet edelleen ja voivat muodostua talouskasvua hidastavaksi tekijäksi. Luvussa 3 on kuvattu toimenpiteitä, joihin hallitus on ryhtynyt työllisyyden parantamiseksi.

Luvussa 3.2. kuvatuilla uudistuksilla varhaiskasvatusmaksujen alentamisesta, työttömyysturvan aktiivimallista ja yrittäjyyden sekä opiskelun sallimisesta työttömyyden aikana on tarkoitus parantaa työllisyysastetta ja kansallisen tavoitteen saavuttamista.

**Kuvio 1. Työllisyysaste (20–62-vuotiaat), 78 % vuonna 2020**

## 4.2 Tutkimus- ja kehitystavoite

Tutkimus- ja innovaatiopolitiikan (T&I) tavoitteet ovat tutkimustoiminnan laadun ja vaikutavuuden parantaminen, julkisen tutkimuksen rakenteellinen ja toiminnallinen uudistaminen sekä elinkeinorakenteen monipuolistaminen.

Tilastokeskuksen mukaan Suomen tutkimus- ja kehittämistoiminnan (T&K) intensiteetti oli 2,75 % vuonna 2016 ja vuonna 2017 arviolta 2,72 prosenttia. Valtion tutkimusrahoituksen intensiteetti on vuonna 2018 arviolta 0,80 % eli se säilyy edellisen vuoden tasolla. EU:n yleistavoite T&K-menojen 3 prosentin BKT-osuudesta on saavutettavissa vuoteen 2020 mennessä, mutta vuonna 2011 hyväksytyyn kansalliseen EU2020 tavoitetasoon (4 % BKT:sta) ei tulla yltämään.

Hallituksen usea kärkihanke kytkeytyy tutkimus- ja innovaatiopolitiikkaan. Keskeisin on kärkihanke korkeakoulujen ja elinkeinoelämän yhteistyön vahvistamisesta tutkimustulosten hyödyntämiseksi ja kaupallistamiseksi. Sen rinnalla pyritään luomaan kansainvälisesti kilpailukykyisiä osaamiskeskittymiä ja ekosysteemejä sekä tukemaan tutkimusinfrastruktuureja ja kehitysympäristöjä cleantechissä, biotaloudessa ja myös muilla, hallitusohjelmassa linjatuilla painoaloilla. Julkisten tietovarantojen sekä tutkimusaineistojen, -menetelmien ja -tulosten avointa saatavuutta parannetaan.

OECD:n suorittaman Suomen innovaatiopolitiikan arvioinnin loppuraportti julkistettiin kesäkuussa 2017. Arvioinnissa tarkasteltiin Suomen innovaatiojärjestelmän nykytilaa sekä annettiin lukuisia rakenteellisiin ja sisällöllisiin kehittämistoimiin liittyviä politiik-

kasuosituksia. Tutkimus ja innovaationeuvosto (TIN) on ottanut huomioon OECD:n suosituksia visiossaan ja tiekartassa sekä hallitus T&I-lisärahoituksen suuntaamisessa. TIN:n vision mukaan Suomi on v. 2030 vetovoimaisin ja osaavin kokeilu- ja innovaatioympäristö. Tiekartan painopisteitä ovat osaamispohjan varmistaminen, osaamialustojen ja kasvukesysteemien kehittäminen sekä kansainvälisyys laadun ja vaikuttavuuden edellytyksenä. Tavoitteeksi on asetettu, että vuonna 2030 julkinen ja yksityinen sektori panostavat yhdessä T&K-toimintaan neljä prosenttia bruttokansantuotteesta.

Julkisen ja yksityisen sektorin välinen uusi toimintamalli (PPP-toimintamalli) ekosysteemien kehittämiseksi on konseptoitu työ- ja elinkeinoministeriössä ja Business Finlandissa ja sen toimeenpano käynnistetään keväällä 2018. Innovatiivisten julkisten hankintojen osaamiskeskus käynnistetään v. 2018 innovatiivisten ratkaisujen kysynnän lisäämiseksi.

Teollisuuden uudistumiseen ja liiketoimintaekosysteemien edistämiseen osoitetaan v. 2018 uusi 30 milj. euron pääomalaina. Sitä myönnetään erityisesti kasvuhakuisen liiketoiminnan käynnistämiseen. Lainan odotetaan vaikuttavan myönteisesti innovaatioiden hyödyntämiseen ja yritysten osaamisperustaisen kilpailukyvyn vahvistumiseen.

Suomen Akatemia kärkihankerahoituksella (30 milj. euroa vuosille 2016–2018) on tuettu nuoria tutkijoita ja tutkimustulosten hyödyntämistä. Päätöksentekijöiden tietotarpeiden täyttämiseksi Suomen Akatemian yhteydessä toimiva strategisen tutkimuksen neuvosto tukee yhteiskunnan haasteisiin ratkaisuja etsivää sekä julkisen sektorin ja elinkeino- ja työelämän uudistumista tukevaa tutkimusta. Suomen Akatemian uuden lippulaivaohjelman tavoitteena on vahvistaa korkeatasoisen tutkimuksen ja vaikuttavuuden osaamiskeskittyä.

Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiossa 2030 on asetettu tavoitteeksi laadukkaampi, vaikuttavampi ja kansainvälisesti kilpailukykyisempi suomalainen korkeakoulujärjestelmä. Vision toimeenpanon tiekartta valmistuu vuoden 2018 aikana. Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen kansainvälistymisen linjaukset julkaistiin keväällä 2017 ja Team Finland Knowledge –verkosto perustettiin vahvistamaan kansainvälistä koulutus- ja tutkimusyhteistyötä sekä osaamisen vientiä.

Suomen kansallisia toimenpiteitä eurooppalaisen tutkimusalueen toteuttamiseksi on edistetty myös toteuttamalla kansallisen tutkimusinfrastruktuurien strategian ja tiekartan väliarviointi, jossa on selvitetty tiekartan hankkeiden tasoa ja edistymistä. Lisäksi vuosina 2017–2021 toteutetaan datanhallinnan ja laskennan kehittämisohjelma, jossa investoidaan noin 35 milj. euroa alan infrastruktuureihin sekä niihin liittyviin palveluihin ja osaamisen kehittämiseen.

Kansallisen terveysalan T&I-toiminnan kasvustrategian tavoitteena on edistää terveysalan tutkimusta ja innovointia sekä uuden liiketoiminnan syntymistä. Kasvustrategian tiekartan

toimeenpanolla vauhditetaan terveystoimialojen osaamis pohjaista kasvua ja innovaatioekosysteemin kehittämistä kokonaisuutena. Terveysalan T&I-toiminnan kasvustrategiaa on toteutettu yhdessä ministeriöiden, t&i-rahoittajien sekä alan toimijoiden kanssa.

### 4.3 Ilmasto- ja energiavoite

EU:n vuoteen 2020 asti ulottuvan energia- ja ilmastopaketin tavoitteena on vähentää EU:n ja sen jäsenvaltioiden päästöjä yhteensä 20 % vuoteen 2020 mennessä verrattuna perusvuoden 1990 tasoon. Tavoite pannaan toimeen päästökauppadirektiivillä ja päästökaupan ulkopuolisia sektoreita koskevalla taakanjakopäätöksellä. Päästökauppajärjestelmä varmistaa, että päästökaupasektori täyttää EU:n sille asettamat kasvihuonekaasujen päästövähennystavoitteet eli -21 % vuoteen 2020 mennessä vuoden 2005 tasosta. Päästökaupan ulkopuolisten päästöjen vähentäminen on jäsenmaiden vastuulla. Suomen velvoite on vähentää näitä päästöjä 16 % vuoteen 2020 mennessä vuoden 2005 tasosta.

Suomen kasvihuonekaasupäästöjen trendi on ollut laskeva vuodesta 2004 lähtien. Tilastokeskuksen ennakkotietojen (8.12.2017) mukaan vuoden 2016 kokonaispäästöt kuitenkin nousivat hieman yli 6 % edellisvuoteen verrattuna. Päästökaupan ulkopuoliset päästöt (mm. polttoaineiden käyttö rakennusten lämmityksessä, liikenne pl. lentoliikenne, maatalous, jätehuolto ja F-kaasujen käyttö) kasvoivat v. 2016 lähes 6 prosenttia edellisvuoteen verrattuna ja ylittivät EU:n asettaman päästökiintiön 1,1 milj. tonnilla. Jätesektorin päästöt vähenivät lähes 7 %, teollisuusprosessien ja tuotteiden hieman yli 2 %, kun taas maataloudessa ne pysyivät lähes edellisvuoden tasolla. Sen sijaan energiasektorin päästöt kasvoivat noin 10 %. Päästökaupan ulkopuolisen energiasektorin päästöistä merkittävä osa tulee liikenteestä, jonka päästöt kasvoivat yli 13 %.

EU on asettanut ilmasto- ja energiapolitiikan tavoitteiksi vähentää kasvihuonekaasupäästöjä vähintään 40 % vuoden 1990 tasosta vuoteen 2030 mennessä. Päästökaupasektorilla vähennystavoite on 43 % ja taakanjakosektorilla 30 % vuoden 2005 tasosta. Kevään 2018 aikana voimaantulevan taakanjakoasetuksen mukaan Suomen päästövähennysvelvoite on 39 % vuoteen 2030 mennessä vuoden 2005 tasoon verrattuna.

Suomelle EU:n vuodelle 2020 asettama uusiutuvan energian tavoite on 38 %. Vuonna 2016 uusiutuvan energian osuus loppukulutuksesta oli 38,7 %. EU:n uusiutuvan energian velvoite liikennesektorille on 10 % (nk. tuplalaskenta mukaan lukien), mutta Suomi on kansallisesti päättänyt korkeammasta 20 prosentin tavoitteesta vuodelle 2020. Tieliikenteen polttonesteiden myyjille annettu biopolttoaineiden jakelovelvoite varmistaa tämän tavoitteen täyttymisen. Liikenteen uusiutuvan energian osuus v. 2016 oli Suomessa poikkeuksellisen matala eli 8,43 %. Pieni luku johtuu siitä, että biopolttoaineiden jakeluelvoitetta voi



velvoitteen ylimenevältä osalta tasata seuraavan vuoden pienempänä lukuna. Ennakkotietojen mukaan vuoden 2017 velvoite tullaan ylittämään selvästi.

Pääministeri Sipilän hallitusohjelman tavoitteita ovat uusiutuvan energian osuuden lisääminen yli 50 prosenttiin loppukulutuksesta, omavaraisuuden kasvattaminen yli 55 prosenttiin, luopuminen hiilenkäytöstä energiantuotannossa, tuontiöljyn kotimaisen käytön puolittaminen sekä liikenteen uusiutuvien polttoaineiden osuuden nostaminen 40 prosenttiin; kaikki nämä vuoteen 2030 mennessä. Lisäksi hallituskauden tavoite on, että Suomi saavuttaa vuoden 2020 ilmastotavoitteet jo vaalikauden aikana ja että verotuksella ohjataan kohti vähäpäästöisiä energialähteitä.

Kuten energiatehokkuusdirektiivi (EED) edellyttää, hallitus on asettanut tavoitteeksi taittaa energian loppukulutuksen kasvu energiatehokkuutta parantamalla niin, että v. 2020 (indikatiivinen) kulutus on enintään 310 TWh (26,7 Mtoe). Energiatehokkuusdirektiivin toimeenpanemiseksi on laadittu energiatehokkuuslaki. Lisäksi on laadittu pitkän aikavälin strategia rakennusten energiatehokkuuden parantamiseksi ja valtion keskushallinnon rakennusten energiansäästösuunnitelma. Suomen energiatehokkuustoiminnan keskeisenä osana ovat valtion ja toimialojen (teollisuus, palvelualat, kunnat jne.) väliset energiatehokkuussopimukset. Edellinen sopimuskausi oli 2008–2016 ja loppuvuodesta 2016 solmittiin uudet sopimukset kaudelle 2017–2025.

Tammikuussa 2017 valtioneuvosto antoi selonteon eduskunnalle kansallisesta energia- ja ilmastostrategiasta vuoteen 2030<sup>1</sup>. Siinä linjataan toimia, joilla Suomi saavuttaa hallitusohjelmassa ja EU:ssa sovitut tavoitteet vuoteen 2030 mennessä ja etenee johdonmukaisesti kohti kasvihuonekaasupäästöjen vähentämistä 80–95 prosentilla vuoteen 2050 mennessä.

Kansallisessa energia- ja ilmastostrategiassa 2017 linjattuja toimia ja tavoitteita ovat:

- Suomi luopuu pienin poikkeuksin kivihiilen energiakäytöstä.
- Liikenteen biopolttoaineiden osuus nostetaan 30 prosenttiin sekä otetaan käyttöön 10 prosentin bionesteen sekoitevelvoite työkoneissa ja lämmityksessä käytettävään kevyeen polttoöljyyn.
- Tavoitteena on vähintään 250 000 sähkökäyttöistä ja 50 000 kaasukäyttöistä autoa.
- Sähkömarkkinoita kehitetään alueellisella ja eurooppalaisella tasolla.
- Sähkön kysynnän ja tarjonnan joustavuutta sekä järjestelmätason energiatehokkuutta lisätään. Kasvavaa huomiota kiinnitetään kuluttajien ja pienten yritysten aktivoimiseen energiatehokkuustoimin.

<sup>1</sup> Valtioneuvoston selonteko kansallisesta energia- ja ilmastostrategiasta vuoteen 2030, Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja, Energia, 4/2017

Vuosille 2018–2020 valmistellaan teknologianeutraalit tarjouskilpailut, joiden pohjalta myönnetään tukea kustannustehokkaalle uusiutuvaan energiaan perustuvalle uudelle sähköntuotannolle.

- Uusiutuvan energian käyttöä lisätään niin, että sen osuus loppukulutuksesta nousee yli 50 prosenttiin 2020-luvulla.
- Uusiutuvan energian ja energiatehokkuuden parantamiseksi tehdyt toimet nostavat energiaomavaraisuuden 55 prosenttiin energian loppukulutuksesta 2020-luvun loppuun mennessä.
- Uusiutuvan energian osuus liikenteessä ylittää selvästi hallitusohjelman tavoitteet.
- Tuontiöljyn kotimainen käyttö puolittuu tavoitellusti.

Päästökaupan ulkopuolisella sektorilla eli taakanjakosektorilla toteutetaan keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelmassa määriteltävät päästövähennystoimet vuoden 2030 päästövähennystavoitteen saavuttamiseksi. Suunnitelma valmisteltiin rinnan energia- ja ilmastostrategian kanssa ja annettiin valtioneuvoston selontekona eduskunnalle syyskuussa 2017. Suunnitelmassa vahvistettiin energia- ja ilmastostrategian toimia ja tavoitteita seuraavilla linjauksilla:

- Budjettivaroja mm. sähköisen liikenteen ja biokaasun liikennekäytön infrastruktuurin edistämiseen, täyssähköautojen hankintatukeen ja joukkoliikenteen sekä liikenteen palveluistamisen edistämiseen
- Kävelyn ja pyöräilyn edistämishjelma
- Eloperäisten maiden monivuotinen viljely ja metsitystoimet
- Biokaasutuotannon edistäminen
- Valtiohallinto luopuu tilojensa öljylämmityksestä vuoteen 2025 mennessä ja kannustaa muita julkisia toimijoita samaan
- Jätteenpolton siirtäminen päästökaupan piiriin selvitetään
- F-kaasuja sisältäviä laitteita vältetään julkisissa hankinnoissa ja vaihtoehtoisten teknologioiden käyttöönottoa tehostetaan
- Työkoneissa edistetään biokaasun käyttöä sekä energiatehokkaiden ja vähäpäästöisten työkoneiden osuuden lisääntymistä julkisten hankintojen kautta
- Lämmityspolttoaineiden verotusta korotetaan
- Kuluttajia kannustetaan puolittamaan hiilijalanjälkensä vuoteen 2030 mennessä
- Kuntien ja alueiden tavoitteellista ilmastotyötä vahvistetaan vuosittaisella 1 milj. euron tuella ja kansallisen ja alueellisen tason vuorovaikutusta ilmastopolitiikassa vahvistetaan

Lisäksi Suomi tavoittelee hiilineutraalisuutta v. 2045 mennessä, jolloin päästöjen ja hiilinielujen tulisi olla tasapainossa.

Valtioneuvosto asetti Suomen ilmastopaneelin ilmastolain mukaisesti alkuvuodesta 2016 nelivuotiskaudelle, joka päättyy vuoden 2019 lopussa. Paneeli on tieteellinen ja riippumaton asiantuntijaelin ilmastopoliitikan suunnittelun ja sitä koskevan päätöksenteon tueksi.

## 4.4 Koulutustavoite

Suomi täyttää molemmissa koulutustavoitteissa EU:n yleistavoitteen. Koulutusta pyritään kuitenkin kehittämään kansallisista lähtökohdista.

### Korkeakoulutus

Suomen korkeakoulutuksen suorittaneiden tavoiteosuus ikäryhmässä 30–34 vuotta on 42 %. Vuonna 2016 osuus oli 46,1 % ja v. 2017 (ennakkotieto) 45,3 %. Syksyllä 2017 julkistetussa Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiossa vuodelle 2030 tavoitteeksi asetettiin, että 25–34-vuotiaista vähintään 50 % on suorittanut korkeakoulututkinnon (Visio 2030:sta tarkemmin, ks. 4.2. Tutkimus ja kehitystavoite). Korkeakoulujen valintamenettelyjä uudistetaan tukemaan siirtymää toisen asteen koulutuksesta. Lisäksi toisen asteen ja korkeakoulujen välistä yhteistyötä tiivistetään, jotta nuoret siirtyvät aiempaa nopeammin korkea-asteen opintoihin. Joustavia opintopolkuja, aiemmin hankitun osaamisen tunnustamista ja digitaalisia oppimisympäristöjä lisätään, jotta opintojen suorittaminen loppuun helpottuu sekä työnteon ja opiskelun yhteensovittaminen on aiempaa paremmin mahdollista. Opetus- ja kulttuuriministeriö sopi korkeakoulujen kanssa näistä erilaisista työelämään siirtymistä nopeuttavista tavoitteista sopimuskautta 2017–2020 koskevilla neuvotteluissa v. 2016. Tavoitetta tuetaan suuntaamalla siihen korkeakoulujen strategiarahoitusta. Lisäksi hallitus päätti suunnata vuosina 2017 ja 2018 lisärahoitusta koulutuksen kehittämiseen. Tällä rahoituksella lisätään korkeakoulujen yhteistyötä digitalisaation, opetuksen kehittämisen ja opiskelijälähtöisyyden näkökulmista.

### Koulutuksen varhain keskeyttäneet

Koulunkäynnin varhain keskeyttäneiden osuus 18–24-vuotiaista oli v. 2017 ennakkotietojen mukaan 8,0 % (7,9 % v. 2016). Miehillä varhain keskeyttäminen on yleisempää kuin naisilla (9,5 % vs. 6,5 %). Hallitusohjelman tavoitteena on Suomi modernin ja innostavan oppimisen kärkimaana. Uusi peruskoulu -ohjelma on käynnistänyt peruskoulun pitkän aikavälin kehittämisen. Uusi peruskoulu -ohjelma tukee opetuksen digitalisaatiota, uusien opetussuunnitelmien käyttöönottoa ja opettajien osaamisen kehittämistä. Uudistusten tavoitteena on parantaa oppimistuloksia, vastata tulevaisuuden osaamistarpeisiin, uudistaa pedagogiikkaa kokeillen ja tehdä oppimisesta innostavaa läpi elämän. Koulujen toimintakulttuuria uudistetaan vertaistuen ja verkostojen avulla. Uusi peruskoulu -ohjelman

toimenpiteenä jokaiseen peruskouluun mahdollistetaan tutoropettaja ohjaamaan muita opettajia digitaalisuuden tarkoituksenmukaiseen hyödyntämiseen ja tukemaan uuden pedagogiikan toteutumista. Osana uutta peruskoulua uudistetaan myös opettajien perus-, perehdyttämisen- ja täydennyskoulutusta.

Opettajankoulutusfoorumin laatiman Opettajankoulutuksen kehittämisohjelman strategiset linjaukset määrittävät suunnan suomalaiselle opettajankoulutukselle ja uranaikaiselle osaamisen kehittämiselle. Kehittämisohjelman linjauksia toteutetaan 20 opettajankoulutuksen muutosohjelmassa. Opettajankoulutuksen rakenteita, tavoitteita ja toimintatapoja uudistetaan. Digitaalisten materiaalien ja uusien oppimisympäristöjen käyttöönottoa vauhditetaan digipedagogisella täydennyskoulutuksella sekä kokeilu- ja innovaatiohankkeilla.

Opetushallituksen yhteydessä toimiva kokeilukeskus tekee yhteistyötä koulutuksen järjestäjien kanssa, tukee systeemistä muutosta ja pitkäjänteistä kehittämistoimintaa. Kokeilukeskus etsii uusia tapoja rahoittaa koulujen kehittämistoimintaa ja vahvistaa oppilaitosjohtamista ja opetuksen kokeilukulttuuria koulutuksen alalla.

Hallituksen 28.4.2017 laatiman puoliväliriihen toimintasuunnitelman mukaan on käynnistetty lukiokoulutuksen uudistus, jonka tavoitteena on lisätä lukiokoulutuksen vetovoimaa yleissivistävänä, korkeakouluihin jatko-opintokelpoisuuden antavana koulutusmuotona, vahvistaa koulutuksen laatua ja oppimistuloksia sekä sujuvoittaa siirtymistä toisen asteen opinnoista korkea-asteelle. Keinoja ovat yksilöllisemmät ja joustavammat opintopolut, niiden vaatima ohjaus ja tuki sekä oppiainerajat ylittävät opinnot ja korkeakoulu yhteistyö. Uudistuksessa kehitetään lukiokoulutuksen rakennetta. Tavoitteena on edistää nykyistä laajempien opintojaksojen ja oppiainerajat ylittävien opintojen järjestämistä ja opiskelijoiden laaja-alaisen osaamisen kehittymistä. Oppimäärien ja niihin kuuluvien opintojen mitoituksen perusteena käytettäisiin opintopisteitä. Opiskelijalla on oikeus saada säännöllisesti tarpeidensa mukaista henkilökohtaista ja muuta opintojen ja jatko-opintoihin hakeutumiseen liittyvää ohjausta. Ehdotetussa uudessa lukiolaissa säädettäisiin oppimisen tuesta niille opiskelijoille, joilla on oppimisvaikeuksien vuoksi vaikeuksia suoriutua opinnoistaan. Myös henkilökohtaisen opintosuunnitelman laatimisesta säädettäisiin laissa.

Uudistuksella vahvistetaan lukiokoulutuksen järjestäjien yhteistyövelvoitteita erityisesti lukioiden ja korkeakoulujen välillä siten, että osa lukiokoulutuksen oppimäärän opinnoista olisi järjestettävä yhteistyössä yhden tai useamman korkeakoulun kanssa. Opetus olisi lisäksi järjestettävä siten, että opiskelijalla on mahdollisuus kehittää kansainvälistä osaamistaan. Ylioppilastutkinnon kokeiden uusimiskertoja koskevista rajoituksista luovuttaisiin ja koulutuksen järjestäjälle säädettäisiin velvollisuus järjestää kokeet myös uusijoille ja tutkinnon täydentäjille. Lukiolain on tarkoitus tulla voimaan 1.8.2019. Lukiokoulutuksen ope-

tussuunnitelman perusteet uudistettaisiin vuosien 2019–2020 aikana ja niiden mukaan laaditut opetussuunnitelmat otettaisiin käyttöön syksyllä 2021.

## 4.5 Köyhydentorjuntatavoite

Eurooppa-neuvostossa v. 2010 sovitun mukaisesti köyhyys- ja syrjäytymisriskissä olevien määrää arvioidaan kolmen indikaattorin eli suhteellisen köyhyysriskin, aineellisen puutteen ja kotitalouden vajaatyöllisyyden perusteella. Kun otetaan huomioon kaikki Eurooppa-neuvostossa päätetyt indikaattorit, v. 2016 köyhyys- tai syrjäytymisriski kosketti Suomessa kaikkiaan noin 849 000 henkilöä (edellisvuonna 896 000 henkilöä). Pienituloisissa talouksissa oli noin 623 000 henkilöä (edellisenä vuonna 634 000), vajaatyöllisissä talouksissa noin 412 000 henkilöä (edellisenä vuonna noin 439 000) ja aineellista puutetta kokevissa talouksissa noin 113 000 henkilöä (edellisvuonna noin 120 000). Suomessa pienituloisiin lukeutuu myös opiskelijoita, joiden pienituloisuus on tavallisesti tilapäistä. Köyhystavoitteen seuranta-aikana vuodesta 2008 lähtien pienituloisten ja aineellista puutetta kokevien määrä on laskenut, mutta vajaatyöllisissä kotitalouksissa olevien määrä on kasvanut.

Vuonna 2016 Suomessa oli noin 404 020 pitkittyneesti pienituloista eli 7,5 % koko väestöstä. Määrä on vuodesta 2013 lähtien ollut laskussa. Pitkittynyt pienituloisuus on yleisempää naisilla kuin miehillä, mutta ero on pienentynyt viime vuosina.

Vuoden 2017 alussa perustoimeentulotuen myöntäminen ja maksaminen siirtyivät kunnilta Kansaneläkelaitoksen (Kela) hoidettaviksi. Toimeentulotuesta saadaan nyt kattavammin lähes reaaliaikaista tilastotietoa ja se auttaa jatkossa aiempaa paremmin sosiaaliturvan ja kuntouttavien toimien kehittämisessä. Perustoimeentulotukikonaisuuden siirtyminen Kelalle on nostanut esiin myös palvelujen järjestämisen maksujen osuuden palvelujärjestelmässä. Perustoimeentulotukea on haettu ennakoarveluja enemmän sähköisesti ja Kelan yhdenmukainen järjestelmä on jossain määrin vähentänyt toimeentulotukeen aikaisemmin liittynyttä stigmaa. Alikäytön vähenemisestä on vaikea tehdä vielä lopullisia johtopäätöksiä, sillä toimeentulotuen asiakkaiden lukumäärään vaikuttavat vähentävästi parantunut työllisyysaste sekä lisäävästi ensisijaisten etuuksien jäädytys ja työttömyysturvan aktiivimallin käyttöönotto.

Erityisen vaikeaan työmarkkina-asemaan joutuneille ikääntyneille pitkäaikaistyöttömille maksetaan eläketukea 1.6.2017 alkaen. Eläketukea voivat hakea 60 vuotta täyttäneet, viisi vuotta lähes yhtäjaksoisesti työttömänä olleet henkilöt. Eläketuki on määrältään täyden takuueläkkeen suuruinen eli 760,26 euroa kuukaudessa vuoden 2017 tasossa. Kun otetaan huomioon muutosten vaikutus asumistukeen ja verotukseen, keskimääräisen eläketuen saajan nettotulot lisääntyvät noin 200 eurolla kuukaudessa. Eläketukea maksetaan kor-

keintaan kansaneläkelain mukaiseen vanhuuseläkeikään eli 65 vuoden ikään saakka. Arvioiden mukaan v. 2017 eläketukea maksetaan noin 5 300 henkilölle kuukaudessa.

Julkisen talouden sopeuttamiseksi kansaneläkeindeksiä alennettiin 0,85 prosentilla vuoden 2016 tasosta. Muutos vaikuttaa kansan- ja takuueläkkeisiin sekä muihin kansaneläkeindeksiin sidottuihin etuuksiin, joita ovat muun muassa vammaisetuudet, työttömyysturvan peruspäiväraha, työmarkkinatuki ja lapsikorotus. Lapsilisien yksinhuoltajakorotus säilytettiin vuoden 2016 tasolla, mutta muutoin lapsilisiä alennettiin 0,91 prosentilla. Toimeentulotuen perusosaan tehtiin korotus vuodelle 2018, jonka määrä vastaa indeksikorotuksen tasoa.

Vuoden 2017 alusta nuoren kuntoutusrahan ja Kelan ammatillisessa kuntoutuksessa olevan kuntoutusrahan vähimmäismäärä korotettiin takuueläkkeen tasolle. Muutoksella edistetään osatyökykyisten työllistymistä ja turvataan kuntoutuksen toteutuminen.

Yleisen asumistuen menojen kasvun hillitsemiseksi asumistuessa hyväksytyjä enimmäisasumismenoja ei ole korotettu vuosina 2015–2017. Opiskelijat siirtyivät yleisen asumistuen piiriin 1.8.2017 alkaen. Tämä tarkoittaa, että asumistuki kohdentuu entistä harvemille opiskelijoille ja niille, joilla on suuret asumismenot suhteessa tuloihin. Uudistuksen jälkeen opiskelijat ovat asumistuen suhteen yhdenvertaisessa asemassa muiden pienituloisten kanssa. Perustulokokeilu alkoi 1.1.2017. Kokeilussa 2 000 iältään 25–58-vuotiaasta työtöntä saa perustuloa 560 euroa kuussa ilman ehtoja tai tarveharkintaa. Kokeilu kestää 2 vuotta. Perustulokokeilun avulla pyritään selvittämään, miten sosiaaliturvaa voitaisiin muuttaa työhön kannustavaksi ja vastaamaan paremmin työelämän muutoksiin. Samalla pyritään yksinkertaistamaan etuusjärjestelmää. Hallitus on tilannut myös osallistavan sosiaaliturvan selvityksen, joka julkistettiin helmikuussa 2017. Mahdollisia jatkotoimia pohditaan keväällä. Tutkimusryhmän raportissa tarkastellaan, miten nykyistä sosiaaliturvajärjestelmää, erityisesti työttömyysturvaa ja aikuissosiaalityötä, voitaisiin käyttää nykyistä laajemmin työttömien osaamisen kehittämiseen, työmarkkinoilta syrjäytymisen ehkäisemiseen ja työllistymiskynnyksen alentamiseen.

Osallistavaa sosiaaliturvaa koskevan selvityksen perusteella on nimetty ohjausryhmä osallistavan sosiaaliturvan kokeilulle ja nuorten osallistumistulon mallintamiselle. Ohjausryhmän toimikausi on 31.3.2019 asti. Tavoitteena on edistää työikäisten työelämän ja opiskelun ulkopuolella olevien ihmisten osallisuutta, hyvinvointia, työelämävalmiuksia ja työelämään suuntautumista sekä ehkäistä syrjäytymistä. Osallistava sosiaaliturva voisi kannustaa ja lisätä ihmisten mahdollisuuksia aktiiviseen toimintaan. Nuorten osallistumistulon mallintamisen pohjana käytetään professori Heikki Hiilamon v. 2017 tekemiä ehdotuksia. Ehdotusten jatkotyöstämisessä täsmennetään nykytilan kuvausta, osallistumistulon perusrakennetta, määritetään osallistumistulujen tasot ja selkiytetään kannustamismekanismeja. Mallintamisen jälkeen arvioidaan, voidaanko osallistumistulo ottaa käyttöön.

## 5 EU-rahastot

Kumppanuussopimus on kaikki Euroopan rakenne- ja investointirahastojen (ERI) toimenpiteet, tulokset ja yhteensovituksen kokoava puiteasiakirja. Se on laadittu niiden strategisten tavoitteiden ja avainhaasteiden pohjalta, jotka asetetaan Eurooppa 2020 -strategiassa, sen kansallisessa toimenpideohjelmassa ja neuvoston maakohtaisissa suosituksissa. Vuonna 2014 hyväksytyssä kumppanuussopimuksessa huomioitiin neuvoston vuoden 2014 ohjausjakson yhteydessä antamat maakohtaiset suositukset seuraavien haasteiden osalta: tutkimus- ja innovaatioperustan laajentaminen, harvaan asuttujen alueiden yritysten heikompi kilpailukyky ja palveluiden väheneminen, työttömyys (erityisesti nuoret, ikääntyvät ja pitkäaikaistyöttömät), muuttuvat osaamistarpeet ja joustavat siirtymät koulutus- ja työurilla, työelämästä syrjäytyminen sekä hyvinvointi- ja terveyserojen ja eriarvoistumisen kasvu.

ERI-rahastojen avulla tuetaan kansallisia Eurooppa 2020 -strategian tavoitteita. Työllisyysastetavoitetta edistetään tukemalla yritysten uudistumista ja kasvua sekä parantamalla työvoiman osaamista ja työllistyvyyttä työelämän tarpeista lähtien. Rakennerahasto-ohjelman julkisen rahoituksen toimenpiteistä yli 40 % liittyy suoraan T&K-toimintaan, mikä on n. 3,5 % koko maan T&K-menoista, mutta ohjelman generoima yksityinen rahoitus huomioiden osuus nousee selvästi suuremmaksi. Alueelliset erot ovat merkittäviä – useissa maakunnassa EAKR-rahoitus on T&K-toiminnan keskeinen rahoituslähde.

Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelmassa rahoitetaan maaseudun yritysten yhteistyötä ja TKI-teemaa edistäviä hankkeita. Maaseutuohjelmassa on mukana EIP-rahoitus (European Innovation Partnership), joka on osoittautunut tuloksekkaaksi välineeksi tutkimuksen ja käytäntöön liittyvien innovaatioiden edistämiseen. Maaseudun kehittämissuunnitelmasta rahoitetaan myös maaseudun laajakaistayhteyksien saatavuutta sekä digitalisaation edistämistä.

Euroopan meri- ja kalatalousrahaston Suomen toimintaohjelman keskeisenä tavoitteena on luoda kalataloudelle kilpailukykyinen toimintaympäristö ja mahdollistaa alan arvoket-

jun kestävä kasvu ja uudistuminen. Tässä keskeisellä sijalla on kalatalousklusterin innovaatiotoiminnan tukeminen, lisäarvon luominen sekä rohkeiden kokeilujen edistäminen.

Ilmatoon liittyviä Eurooppa 2020 -tavoitteita tuetaan Manner-Suomen rakennerahasto-ohjelmassa rahoittamalla vähähiilisyttä edistäviä EAKR-hankkeita, jotka ovat keskittyneet pk-yritysten energiatehokkuuden edistämiseen ja uusiutuvan energian ja energiatehokkaiden ratkaisujen kehittämiseen. Lisäksi kaikki rahoitettavat EAKR- ja ESR-hankkeet arvioivat toimintaansa kestäväen kehityksen näkökulmasta. Myös Manner-Suomen maaseudun kehittämissuohjelmasta tuetaan bio- ja kiertotaloutta edistäviä hankkeita, jotka liittyvät vahvasti ilmasto- ja ympäristötavoitteisiin. Lisäksi maaseutuohjelman välineillä edistetään Itämeren ja muiden vesistöjen tilaa ja haetaan ratkaisuja kestäväen ruuantuotantoon. EMKR:n kautta tuetaan myös erilaisia kestäväen kehitystä edistäviä toimia, mm. vesiekosysteemien hoitoon ja tilan parantamiseen liittyviä toimia. Omana kokonaisuutenaan rahoitossa on yhdenntyn meripolitiikan painopiste, jossa tavoitteena on eri politiikkasektoreiden toimien yhteensovittaminen meriin liittyvissä kysymyksissä sekä sinisen kasvun vahvistaminen.

Korkeakoulututkinnon suorittaneisiin liittyvän tavoitteen saavuttamiseen vaikutetaan ESR-hankkeilla, joissa kehitetään ohjaus- ja neuvontapalveluita sekä esim. työnantajien, opettajien ja ohjaajien osaajaverkostoja sekä uudenlaisia opetus- ja opiskelumenetelmiä. Koulupudokkuutta vähennetään hankkeilla, joissa mm. parannetaan opiskelijoiden elämäntaloudentaitoja ja edistetään moniammatillista yhteistyötä sekä kehitetään opiskelijoille yksilöllisiä oppimisen polkuja. Köyhyys- ja syrjäytymisriskissä olevien määrän alentamista tavoitellaan ESR-hankkeissa, joissa edistetään työttömien ja osatyökykyisten pääsyä työmarkkinoille erilaisten tukitoimenpiteiden ja palvelumallien kehittämisen avulla. Tiiviisti asiakasrajapinnassa toimiva kolmas sektori ja erilaiset matalan kynnyksen palvelut ovat osoittautuneet toimiviksi. Toimenpiteistä huolimatta nuorisotyöttömyys on pysynyt korkealla tasolla noin 20 prosentissa työvoimasta. Suomi ei ole saanut EU:n nuorisotyöttömyyteen liittyviä erityismäärärahoja

Vuoden 2017 maakohtaisista suosituksista erityisesti suositus toteuttaa kohdennettuja aktiivisen työmarkkinapolitiikan toimenpiteitä ja edistää yrittäjyyttä on toimintaa, jota voidaan tukea ERI-rahastoista. ESR-hankkeissa kehitetään julkisia työvoimapalveluita ja tarjotaan työttömille koulutusta, valmennusta ja tukityötä sekä lisätään osallisuutta. ESR:n tuella kehitetään yrittäjien ja yritysten sekä muiden organisaatioiden henkilöstön osaamista tuottavuuden ja työhyvinvoinnin lisäämiseksi. EAKR osarahoittaa aloittavan ja alkuvaiheessa olevan yrittäjän ja yrittäjäksi aikovan polkua ja tukee kasvavia ja kehittyviä pk-yrityksiä. EAKR:n avulla kehitetään lisäksi yritysten toimintaympäristöä ja verkostoja. Kaiken kaikkiaan voidaan arvioida runsaan 70 % EAKR-rahoituksesta ja n. 80 % ESR-rahoituksesta kohdistetun suoraan maakohtaisiin suosituksiin liittyviin hankkeisiin.



Euroopan maaseuturahasto ja Euroopan meri- ja kalatalousrahasto tukevat myös osaltaan yritysten kehittämistyötä ja osaamista. Maaseudun kehittämisohjelmasta rahoitetaan maaseudun yritysten kehittämistä ja uudistavia investointeja ja maaseudun yritysten osaamista. Leader-ryhmien rahoituksella mahdollistetaan paikallisten maaseudun asukkaiden osallisuuden ja osaamisen kasvu ja uudet ratkaisut esim. maaseudun palvelujen organisoinniksi. Smart Villages on komission aloite, jolla on tarkoitus lisätä maaseudun elinvoimaisuutta. Maaseudun kehittämisohjelman välineillä vastataan tehokkaasti aloitteeseen. Älykkeitä ratkaisuja rahoitetaan niin ELY-keskusten kuin Leader-ryhmien rahoituksella. Myös EMKR tukee paikallislähtöistä kehittämistä kalatalouden paikallisten toimintaryhmien kautta. EMKR:n kautta tuetut toimet tukevat erityisesti maakohtaista suositusta koskien kilpailukyvyä ja yrittäjyyden lisäämistä ja hallinnollisen taakan vähentämistä.

## **6 Institutionaaliset asiat ja sidosryhmien osallistuminen**

### **6.1 Kansallisen uudistusohjelman valmistelu ja sidosryhmien osallistuminen**

Suomen perustuslaissa säädetään EU:ssa tehtävien päätösten kansallisesta valmistelusta. Säädösten mukaan hallitus vastaa EU-asioiden kansallisesta valmistelusta ja päättää niihin liittyvistä Suomen toimenpiteistä.

EU-asiat valmistellaan toimivaltaisissa ministeriöissä, tarvittaessa yhteistyössä ministeriöiden kesken, ja koordinoidaan EU-asioiden yhteensovittamisjärjestelmässä eli EU-asioiden komitean alaisissa jaostoissa ja tarvittaessa EU-ministerivaliokunnassa.

Perustuslain mukaan eduskunnalla on laajat oikeudet saada tietoja EU-asioista. Säädösten tarkoituksena on varmistaa eduskunnan mahdollisuus vaikuttaa EU:ssa tehtävien päätösten sisältöön. Eduskunta osallistuu kansalliseen kannanmuodostukseen koko EU:ssa tapahtuvan valmistelu- ja neuvotteluprosessin ajan. Eduskunnan näkemykset ovat lähtökohta hallituksen toiminnalle EU:ssa.

Kansallinen uudistusohjelma esitellään eduskunnalle. Kansallinen uudistusohjelma on esitelty EU-ministerivaliokunnassa 6.4. ja valtioneuvoston yleisistunnossa 13.4. Kansallisen uudistusohjelman valmistumisesta on tiedotettu eduskuntaa E-kirjeellä 13.4.

## 6.2 Sidosryhmien osallistuminen keskeisten uudistushankkeiden valmisteluun

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksessa sidosryhmätyötä on tapahtunut usealla eri tasolla. Valtakunnallisessa valmistelussa eri sidosryhmiä on mukana työryhmissä ja heitä kuullaan myös lausuntojen yhteydessä. Maakunnissa toimeenpano on käytännönläheisempää arjen suunnittelua ja eri maakunnat ovat ottaneet sidosryhmät mukaan kukin tilanteensa mukaan. Tyypillisiä yhteistyötahoja ovat erilaiset järjestöt sekä maakunnan alueen yrittäjät. Työmarkkinajärjestöt ovat olleet mukana valmistelemissa henkilöstöä koskevia säännöksiä. Sidosryhmätyö tiivistyy, kun lakipaketti on vahvistettu ja maakuntavaltuustot on valittu. Lain nojalla on varmempaa sopia yhteistyöstä. Sidosryhmien osuus palveluiden järjestämisessä ja kehittämisessä on erittäin tärkeää ja lisää myös kansalaisten vaikuttamismahdollisuuksia.

Liikennekaarisäädöshankkeessa valmisteltiin uutta, digitalisaatiota hyödyntävää ja sitä tukevaa, kaikki liikennemuodot kattavaa lakia, jonka eduskunta on sittemmin nimennyt liikenteen palveluista annetuksi laiksi. Hankkeen ensimmäinen vaihe jaettiin kolmeen laajempaan teemaan (markkinat, palvelut ja tieto) ja näitä teemoja kehittämään perustettiin kolme työryhmää, jotka olivat avoimia kaikille kiinnostuneille. Teemakohtaisia sidosryhmätilaisuuksia oli toistakymmentä ja niitä oli mahdollista reaaliaikaisesti seurata verkossa, ja samalla myös kysyä ja kommentoida anonyymisti. Sidosryhmätilaisuuksien tallenteet olivat tilaisuuksien jälkeen nähtävillä liikenne- ja viestintäministeriön verkkosivuilla, ja niitä onkin sangen laajasti katsottu.

Työn seuraamista varten asetettiin myös seurantaryhmä, jossa sidosryhmät (alan toimijat, asiakkaat, eri järjestöt, julkiset tahot) ovat olleet laajasti edustettuina. Hankkeen virkamiesvalmistelijat kävivät myös ahkerasti eri tilaisuuksissa ja erilaisilla foorumeilla esittelemässä hankkeen tavoitteita ja pohdinnassa olevia uudistuksia. Keskeisten sidosryhmien kanssa käytiin erillisneuvotteluja. Kansalaisia pyrittiin tavoittamaan myös mm. ministerin facebook-chatin kautta. Liikenteen palveluista annetun lain ensimmäinen vaihe valmisteltiin nopealla aikataululla, mikä edellytti joustavuutta prosessin eri vaiheissa. Laki liikenteen palveluista oli myös ensimmäinen hanke, jonka valtioneuvoston asettama uusi lainsäädännön arviointineuvosto otti tarkasteltavakseen. Sidosryhmäyhteistyöhön kiinnitetään erityistä huomiota myös lain täytäntöönpanovaiheessa.

  
**VALTIOVARAINMINISTERIÖ**

Snellmaninkatu 1 A

PL 28, 00023 VALTIONEUVOSTO

Puhelin 0295 160 01

Telefaksi 09 160 33123

[www.vm.fi](http://www.vm.fi)

ISSN 1797-9714 (pdf)

ISBN 978-952-251-938-2 (pdf)

Huhtikuu 2018